

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

BEŞİNCİ SÛRE-İ CELÎLE
el-MÂİDE SÛRE-İ CELÎLESİ
Medenî(; Medîne-i Münevvere döneminde inmiş)dir.
120 âyet-i kerîmedir.

O Rahmân ve O Rahîm olan Allâh'ın ismiyle!

1- Ey iman etmiş olan kimseler! (Gözetilmesi Allâh tarafından size gerekli kılınan helâl ve haram hükümleriyle alâkalı, bir de sizin kendi aranızda vefa sözü verdiğiniz emânetler ve muamelelerle ilgili tüm) **akitleri**(n gereğini) **yerine getirin!**

Siz ihramlılarken avı helâl saymayan kimseler olarak, hayvanların davaları (olan; deve, sığır, koyun ve keçi türleri) **sizin için helâl kılınmıştır. Ancak** (aşağıda haramlığı hakkında) **üzerinize (âyet) okunacak olanlar müstesna! Şüphesiz ki Allâh** (serbest kılacağı ve yasak edeceği şeyler hususunda) **dilediği şeye hükmeder.**

2- Ey iman etmiş olan kimseler! Ne Allâh'ın (dininin) **nişanların**(a saygısızlığı), **ne o haram ay**(da savaşmayı ve onlardan birinin haramlığını helâl bir aya aktarmayı), **ne** (Allâh'a yakınlık vesilesi olarak Kâ'be'ye hediye edilen) **kurbanlıklar**(a saldırmayı), **ne de** (kurbanlıkları belirlemek üzere boyunlarına takılan) **ger danlıklar**(a dokunmayı) **ve ne de Rablerinden bir lütuf ve rıza arayanlar olarak** (hac veya umre niyetiyle) **o Beyt-i Harâm'ı** (ziyareti) **kastedenler**(e hücum etmeyi) **helâl saymayın!**

İhramdan çıktığınız da ise artık (isterseniz) **avlanın!** (Hudeybiye senesi) **sizi Mescid-i Harâm'dan engellediler diye bir kavme olan şiddetli öfke**(niz) **asla sizi** (onlardan intikam alma konusunda) **haddi aşmanıza sevk etmesin!**

(Bağışlama ve göz yumma gibi birtakım) **iyilik(leri) yapma ve** (haramlardan sakınma vasfı olan) **takvâ üzere yardımlaşın!** (Zulüm yapmak gibi) **günah** (yolunda) **ve** (intikamda) **haddi aşmak üzere yardımlaşmayın!** (Koyduğu sınırları aşma hususunda) **Allâh'tan hakkıyla sakının!**

Şüphesiz ki Allâh, (emrine isyan edenlere karşı) **azab** (ve intikam)ı **çok şiddetli olan bir Zâttir.**

Âyeti kerimede geçen: "Şe'âir", "Şaire" kelimesinin çoğuludur ki; herhangi bir şeye nişan kılınan şeye şaire denir. Burada kastedilen mana hakkında farklı görüşler varsa da, genel manada Allâh-u Te'âlâ'nın kullarına farz kıldığı tüm mükellefiyetler, özellikle de hacle ilgili ibadetler, onların icra mekânları, bhusus Safa ve Merve tepeleri ve Kâ'be'ye gönderilen kurbanlıklar, âyet-i kerîme içinde geçen diğer hükümlerle yakınlık arz etmektedir.

"Haram ay"; zilkade, zilhicce, muharrem ve recep aylarından ibaret dört aydır ki bunların birinin haramlığının başka bir aya aktarılması ve bunlarda savaş yapılması yasaklanmıştır.

"Hedy"; Harem bölgesinde kesilmek üzere oraya gönderilen deve, sığır ve davarlardır.

"Kalâid" ise; nalın veya ağaç kabuğu gibi şeylerden deve ve diğer kurbanlıkların boyunlarına bağlanan şeylerdir ki burada maksat: boynuna gerdanlık takılmış kurbanlıklara özellikle itina gösterilmesine dikkat çekmektir.

Böylece sanki "Kurbanlıklar şöyle dursun, onların gerdanlıklarına bile hürmetsizlik yapmayın!" buyrulmuş olmaktadır.

"Kâ'be'yi ziyaret kastedenlere de hürmetsizlik yapmayın!" ifadesinden, özellikle Müslümanların kastedilmesi durumunda burada bir nesh söz konusu olmaz. Bu durumda onların aradıkları kâr; hac yolculuğunda yaptıkları meşru ticâret olarak değerlendirilir ve böylece kendilerinin ticâretine mâni olunmaması emredilmiş olur.

3- O (boğazlanmaksızın canı kendiliğinden çıkan) **ölü**(nün eti), **o** (hayvan boğazlanırken atılarak çıkan) **kan, domuz eti, kendisiyle** (ilgili yanlış tasarrufta bulunulmak üzere) **Allâh'tan başkası için ses yükselti**(lerek kesil)miş olanlar(in etleri), **bir de** (canı çıkmadan yetişip, İslâmî usullere göre) **kesmiş olduklarınız dışında; boğulmuş** (da ölmüş), (taş, ağaç gibi şeylerle) **vurulmuş** (da ölmüş), (yukarıdan aşağıya yahut kuyu gibi bir yere) **düşmüş** (de ölmüş), (başka bir hayvan tarafından) **boynuzlanmış** (da ölmüş), **yırtıcı hayvanın ye**(yip telef et)miş oldukları, (tapınılmak üzere) **dikili taşlar**(ın ve putların adı) **üzere boğazlanmış olanlar**(ın etlerini yemeniz) **ve fal oklarıyla kısmet aramanız size haram kılınmıştır. İşte size! Bu** (haramlardan istifâde etmeniz, özellikle de fal oklarıyla kısmet aramanız), **bir fâsıklıktır** (ve Allâh'a itaatten çıkıştır)!

O kâfir olmuş kimseler işte (veda haccının yapıldığı) **bu** (arefe) **gün(ü) sizin dininiz**(i iptal etme heveslerin)**den ümidi kesmiştir. O halde onlar**(ın size galip olmaların)**dan korkmayın, Ben**(im emrime karşı gelmeniz durumunda başınıza gelecekler)**den korkun!**

İşte bu gün sizin için dininiz(le alâkalı hükümleri bildirmey)i **kemâle erdirdim**, (Mekke fethini nasip edip, dininizi bütün bâtil dinlere üstün kılarak) **üzerinize nimetimi tamamladım ve sizin için din olarak İslâm'ı beğendim!**

Artık her kim bir açlık (durumun)da (çaresiz kalıp, bu yasak olan şeylerden herhangi birini yemeye) **meçbur bırakılırsa, kendisi** (ölmeyecek kadar yeme haddini aşma ve lezzetlenmek için yeme gibi) **bir günaha meyledici de değilse**, (bu durumda azabı hak etmez. Çünkü) **şüphesiz ki Allâh** (kulunun zaruret yüzünden işlediği yasakları çokça bağışlayan bir) **Gafûr'dur**; (son derece merhamet sahibi olduğu için mazura mahzuru serbest kılınmış olan bir) **Rahîm'dir.**

Bu âyet-î celîle hicretin onuncu yılında Veda Haccının, Cuma gününe denk gelen arefe gününde ikindiden sonra nazil olmuş ve vahyin ağırlığından dolayı Rasûlüllâh (Sallûllâhu Aleyhi ve Sellem)in devesi çökecek hâle gelmiştir.

Yahudilerden biri, Ömer (Radiyallâhu anh)a gelerek: "Sizin kitabınızda bir âyet var ki; o, biz Yahudiler cemaatine inmiş olsaydı elbette o günü bayram edinirdik!" dediğinde, Ömer (Radiyallâhu anh) ona o âyetin hangi âyet olduğunu sormuş, o: "Bu gün, sizin için dininizi kemâle erdirdim, üzerinize nimetimi tamamladım ve sizin için din olarak İslâm'ı beğendim!" âyetini okuyunca Ömer (Radiyallâhu anh): "Şüphesiz ki ben onun ne zaman indirildiğini, nerede indirildiğini ve indirildiği sırada Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)in nerede olduğunu biliyorum; o arefe günü indirilmiştir ki, vallahi o gün biz Arafat'ta idik!" buyurarak o günün zaten bayram olduğuna işaret etmiştir.

Bundan dolayı İbni Abbâs (Radiyallâhu anhûmâ): "Bu âyet(, bir değil, iki) bayram gününde; cuma gününde ve arefe gününde nâzil oldu!" demiştir. (Buhâri. Tefsîr: 109, No: 4330, 4/1683;

Tirmizi, Tefsir 6, No: 3043-44, 5/250)

4- (Habîbim!) Sana kendileri için nelerin helâl kılınmış olduğunu soruyorlar! De ki: "(Selfm tabiatların kendisinden öğrenmediği) bütün temiz şeyler size helâl kılınmıştır. O avcı hayvanlar ki; Allâhın size (avcılıkla ilgili) bildirmiş olduğu şeylerden bir kısmıyla eğitici kimseler olarak onları (avlanma usûlüne dair) öğretmiş ve yetiştirmiş bulunuyorsunuz, işte onların (avladıkları içerisinden ancak kendileri yemeyip) size diye tutmuş oldukları şeylerden yeyin ve (hayvanı salarken) onun üzerine Allâh'ın ismini anın / (ava ölmeden yetişerseniz) onun üzerine Allâh'ın ismini anın ! (Haramlarına düşmemek için) Allâh'tan hakkıyla sakının!

Şüphesiz ki Allâh, hesabı çok çabuk gören bir Zât'tır (ve ufak büyük her şeyden dolayı sizi hesaba çekecektir)!"

5- İşte bugün bütün temiz şeyler sizin için helâl kılınmıştır. O kendilerine kitap verilmiş olan (Yahudi ve Hristiyan) kimselerin (Allâh'ın adını anıp, başka sının adını anmadan kestikleri) yiyecekleri sizin için helâldir. Sizin yiyeceğiniz de onlar için helâldir. (Dolayısıyla onları yedirmenizde ve kendilerine satış yapmanızda bir vebal yoktur.)

Bir de (zinadan ve kölelikten) korunmuş olan imanlı kadınlarla, sizden önce kendilerine kitap verilmiş olan korunmuş(, namuslu ve hür) kadınlar; kendilerine mehirlerini verdiğiniz takdirde (onlarla evlenmeniz de size helâldir)! Ama (kendinizi zinadan) koruyan kimseler, açıkça zina etmeyenler ve gizlice dostlar edinmeyiciler olarak (bu size meşru edilmiştir)!

Her kim (helâl ve haramlarla ilgili hükümler dâhil İslâm'ın herhangi bir kuralına) imanı inkâr ederse, muhakkak onun (dünyada işlemiş olduğu tüm) amel(lerinin ecirleri)i boşa gitmiştir. Ve o, (imansızlık üzere ölmesi durumunda, cenneti kaybedip cehenneme gireceği için,) âhirette (en büyük zarar ve) hüsrâna uğrayanlardandır.

Burada geçen "Zinadan ve kölelikten korunmuş olma" şartını aramak müstehabdır. Nitekim Müslüman cariyelerle ve namusunu korumayanlarla evlenenin nikâhı da sahihtir. (Nesefi)

6- Ey iman etmiş olan kimseler! Namaza kalkmayı arzuladığınız zaman (eğer abdestsizseniz), yüzlerinizi ve dirseklere kadar (kaplayıcı şekilde) ellerinizi yıkayın! Başlarınızı mesh edin, ayaklarınızı da iki topuğa kadar (kapsayıcı şekilde yıkayın)!

Eğer (namaz kılmanız gerektiğinde) cünüp kimselerseniz, (boy abdesti alarak) iyice temizlenin!

Eğer siz (suyu kullanmanıza mâni olacak bir şekilde) hasta kimseler yahut bir yolculuk üzere (bulunanlar) olduysanız veya sizden biri (def-i hacet yapıp da) abdest bozma yerinden geldiyse, ya da kadınlarla (cima etmek suretiyle) birbirinize dokunduysanız ve (abdest veya gusül almak için) bir su bulamadıysanız, o zaman temiz bir toprağa yönelin de yüzlerinizi ve ellerinizi onun bir kısmıyla (kaplar şekilde sıvazlayarak) meshedin.

Allâh (sizi abdest, gusül ve teyemmüm gibi vazifelerle mükellef tutarak) sizin üzerinize en ufak bir güçlük yüklemek istemiyor, Velâkin O sizi iyice temizlemek ve üzerinize nimetini tamamlamak istiyor, tâ ki siz (nimetlerine karşı) şükredesiniz!

Âyet-i kerimenin zahiri ifadesinden, namaza kalkılmak istendiği her sefer abdest alınmasının gerekliliği gibi bir mana anlaşılırsa da, ulemâ, hadîs-i şeriflerin beyanından ve Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)'in tatbikatından yola çıkarak buradaki mananın: "Siz abdestsizken namaza kalkmak istediğiniz zaman abdest alın!" şeklinde olduğuna karar vermişlerdir. Nitekim Ebû Hureyre (Radıyallâhu anh)'dan rivayet edilen bir hadîs-i şerifte Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem): "Sizin biriniz abdest bozduğunda, abdest alıncaya

kadar Allâh onun namazını kabul etmez!" buyurmuştur. (Buhâri, Hıyel: 2, No: 6554, 6/2551; Tirmizî, Tahâret: 56, No: 76. 1/110)

Bu âyet-i kerimenin Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)e bir ruhsat mâhiyetinde inmiş olduğu da rivayetler arasındadır. Nitekim Abdullah ibni Hanzale (Radıyllâhu anh)dan rivayet edildiğine göre; evvelce Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem) abdestli olsun olmasın, her namaz için abdest almakla emr olunmuştu. Bu ona zahmet verince, her namaz anında misvak kullanmakla emrolundu ve abdestsizlik hali dışında abdest alma zorunluluğu kaldırıldı. (Ahmed ibni Hanbel. el-Müsned. No: 22019. 8/223; Dârimî. Sünen, Tahâret 3, No: 663, 1/177)

Abdestin dört farzının izahı ve abdest almanın faziletiyle ilgili hadîs-i şerif ve rivayetler için bakınız: Rûhu'l-Furkan: 6/293-324

Allâh-u Te'âlâ abdestin beyanından sonra guslün sebebini ve şeklini açıklamıştır ki, buna göre guslün sebebi cünüplük olarak belirtilmiştir.

Allâh-u Te'âlâ abdesti anlatırken yıkamayı bazı uzuvlara tahsis etmiş, guslün beyanında ise. "İyice temizlenin!" ifadesine yer vermiştir ki bu, belli bir uzva tahsis edilmeksizin genel manada tüm vücudun yıkanmasına dâir bir emirdir. Ancak suyu ulaştırmanın çok güç olacağı göz içi gibi yerler ve iç organlar yıkama hükmünden hariç tutulmuş, ağız ve burun içi gibi, yıkanmasında zorluk ve zarar bulunmayan bölgelerin yıkanması ise farz kılınmıştır.

Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem) gusül konusunda çok titiz davranmış ve bu konuda ümmetini uyarmıştır. Nitekim Ebû Hureyre (Radıyallâhu anh) dan rivayet edilen bir hadîs-i şerifte Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem): "Şüphesiz ki her bir tüyün altında cünüplük vardır, öyleyse kılları yıkayın ve deriyi iyice temizleyin!" (Ebû Dâvûd. Tahâret: 98, No-248, 1/115: Tirmizî, Tahâret 78, No: 106, 1/178) buyurmuş, Hazreti Ali (Radıyallâhu anh)dan rivayet edilen diğer bir hadîs-i şerifinde de: "Her kim kıl kadar yeri dahi yıkamayıp cünüp bırakırsa, kendisine ateşte şöyle şöyle azap edilir!" buyurmuştur. (Ebû Dâvûd, Tahâret 98, No: 249, 1/115; İbni Mâce, Tahâret 106, No: 599, 1/196)

7- Allâh'ın, üzerinizde bulunan (İslâm) nimetini ve kendisiyle alâkalı olarak sizinle sağlamca sözleşmiş bulunduğu o güçlü sözünü hatırlayın ki, hani siz: "İşittik ve itaat ettik!" demiştiniz! (Nimetleri unutma ve söz bozma gibi konularda) **Allâh'tan hakkıyla sakının! Çünkü şüphesiz Allâh, göğüslerin sahip olduğu şeyleri(;** kalplerin barındırdığı tüm sırları, niyet ve inançları hakkıyla bilen ve bundan dolayı herkese hak ettiği cezayı verecek olan bir) **Alîm'dir.**

8- Ey iman etmiş olan kimseler! Allâh için (îfâ edilmesi gereken hakları yerine getirmek üzere) dimdik ayakta duranlar ve adaletle şahitlik eden kimseler olun!

Bir kavme olan şiddetli öfke(niz), asla sizi (onlar hakkında) âdil davranmamanıza sevk etmesin!

(Dosta da düşmana da) **adaletli olun! O (doğruluğa riâyet), (kalpteki) takvâya (delâlet eden) en yakın (nişan)dir.**

(Emir ve yasaklarına riayetsizlik hususunda) **Allâh'tan hakkıyla sakının!**

Şüphesiz ki Allâh yapmakta olduklarınızı(n görünen ve görünmeyen tüm yönlerini çok iyi bilip karşılığını verecek olan bir) Habîr'dir.

9- Allâh iman etmiş olanlara ve sâlih ameller işlemiş bulunanlara vaad etmiştir ki; kendileri için büyük bir mağfiret ve pek büyük bir ecir vardır.

10- Ama o kimseler ki; kâfir olmuşlardır ve Bizim âyetlerimizi yalan saymışlardır; işte sana! O şiddetle tutuşturulmuş ateşin ayrılmaz arkadaşları da ancak onlardır!

11- Ey iman etmiş olan kimseler! Allâh'ın, üzerinizde bulunan nimetini hatırlayın!

Hani (Yahudi ve müşriklerden) bir topluluk size ellerini döse(yip sizi helâk et)meyi kastetmişlerdi de, Allâh hemen onların ellerini sizden engellemiştir.

(Emir ve yasaklarını uygulama hususunda) **Allâh'tan hakkıyla sakının! Müminler** (kâfirlerin hilelerine karşı) **ancak Allâh'a** (güvenip) **tevekkül etsin(ler)!** (Zira hayırları ulaştırmak ve şerleri savuşturmak hususunda Allâh kâfidir!)

İslâm'ın ilk yıllarında müşrikler galip, Müslümanlarsa mağlup durumda iken, müşrikler devamlı Müslümanlara zarar vermek, onları öldürmek ve mallarını mülklerini yağmalamak istiyorlardı. Allâh-u Te'âlâ İslâm'ı güçlendirip Müslümanların kuvvetini artırarak müşriklerin kötü arzularını boşa çıkardı. İşte Allâh-u Te'âlâ bu âyet-i kerîmede müminlere, kendilerine verdiği bu nimeti hatırlatarak, onlara takvâyı emretmiş ve İslâm'ı yaşarken kimseden korkmayıp sadece Kendisine tevekkülde bulunmalarını onlardan istemiştir.

Âyet-i kerîmenin özel birtakım hâdiseler hakkında, bhusus Yahudilerin, Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)e suikastı hakkında inmiş olduğuna dâir rivayetler için bakınız: Rûhu'l-Furkan: 6/370-373

12- Andolsun ki muhakkak Allâh (Kendisinden başkasına tapmayacaklarına ve emirlerini kırmayacaklarına dâir) **İsrâiloğullarının kuvvetli sözünü almıştır.**

Ve Biz onların içinden (başlarında buldukları kabilelerini denetlemek üzere şahit ve müfettiş olarak) **on iki nakîb göndermiştik.**

Allâh (onlara) **buyurmuştu ki: "Şüphesiz Ben** (yardım yönünden) **sizinle beraberim!**

Andolsun ki; eğer namazı dosdoğru kılarsanız, zekâtı verirsiniz, rasûllerime inanırsanız, onları büyük tutarsanız / kendilerine yardım ederseniz / ve (hayır yollarına harcamak suretiyle) **Allâh'a güzel bir ödünçle borç verirsiniz, yemin olsun ki; (yapmış olduğunuz) kötü işlerinizi elbette sizden örterim ve kasem olsun ki; muhakkak sizleri (köşklerinin ve ağaçlarının) altlarından ırmaklar akmakta olan pek kıymetli cennetlere girdiririm.**

(Ey muhatap!) **İşte sana! Artık bundan sonra içinizden her kim** (sayılan şartlardan birini) **inkârda bulunursa, muhakkak ki o, yolun doğrusundan sapmıştır / düz yolda sapmıştır /."**

13- Buna rağmen kuvvetli sözlerini bozmaları sebebiyle Biz kendilerini lânetledik, (rahmet sahamızdan çıkardık) **ve kalplerini** (âyet ve uyarılardan etkilenmeyecek şekilde) **kaskatı yaptık. Onlar**(ın kalbinin katılığı o dereceye vardı ki, Allâh'ın) **kelimeleri**(ni ve Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)in tanıtımını yapan âyetlerini, ayrıca işlerine gelmeyen ağır hükümlerden bahseden kelimelerini) **devamlı surette yerlerinden değiştiriyorlardı.**

(Allâh'ın kelâmını değiştirme ve ona iftirada bulunma katılığından daha büyük kasvet ne olabilir?)

Böylece onlar (Tevrât'ta) **kendisiyle vaaz olunmuş buldukları şeyden büyük bir nasibi de bırakmış oldular / (kalplerinin katılık ve bozukluğu yüzünden Tevrât'ı değiştirmelerinin uğursuzluğu üzerlerine çökerek hafızaları bozuldu da) kendisiyle öğütlenmiş oldukları şeylerden bir kısmını unuttular.** (Zira günah işlemek insana bazı bildiklerini unutturur.) /

(Habîbim!) **İçlerinden pek azı müstesna olmak üzere, sen onlardan meydana gelecek bir hainliğe** (ve söz bozmaya) **/ hâin bir topluluğa / hâince işlere / dâima rastlamakta olacaksın.**

(Çünkü bu türlü aldatmalar onlara geçmişlerinden miras kalan bir tabiattır.) **Yine de onlar**(ı cezalandırmak)**dan (vaz)geç ve görmezden gel!**

Zira şüphesiz ki Allâh güzel davranışta bulunanları sever (ve onları mükâfatlandırır).

Âyet-i kerîmenin son cümlesinde geçen; kâfirlerin yaptıkları hainlikleri bağışlayıp görmezlikten

gelmeyi ifade eden afv-ü safh emrinden anlaşılması gereken hüküm hakkında müfessirler üç görüş beyan etmişlerdir:

- 1- Tevbe edip iman etmeleri durumunda, geçmişte yaptıklarıyla cezalandırılmamaları,
- 2- Antlaşmayı kabul edip cizyeye bağlanmaları hâlinde dokunulmazlık kazanmaları,
- 3- Bu hükmün, cihadı emreden âyet-i kerîmelerle neshedilip geçersiz kılınması. (Beyzâvî, Hâzîn, Nesefî, Âlûsî)

14- (Yahudilerden olduğu gibi,) "**Gerçekten biz Nasrânîleriz!**" demiş olan kimselerden de (Allâh'a ve Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem) dâhil tüm peygamberlere inanacaklarına dâir) **kuvvetli sözlerini aldık. Ama onlar kendisiyle öğütlenmiş oldukları** (emir ve yasaklara âit) **şeylerden büyük bir hisseyi hemen unutuverdiler.**

Biz de düşmanlık ve nefreti kıyamet gününe kadar onların arasına yapıştırdık.

Yakında Allâh onlara (dünyadayken) **sanat hâlinde yapmakta bulunmuş oldukları** (söz bozma ve emirleri kırma gibi kötü) **şeyleri**(n gerçek yüzünü) **tam manasıyla haber verecektir.**

Âyet-i celîlede, Hristiyanların da Yahudiler gibi Allâh-u Te'âlâ'ya verdikleri sözleri bozduklarına temas edilmiştir. Burada: "Nasârâdan" buyrulmayıp, "Biz Nasârâyız diyenlerden" buyrulması manidardır. Zira böylece onların nasrâniyet dini üzere olduklarını iddia ettikleri, fakat dinlerinin gereğince amel etmedikleri için, özellikle de Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)i müjdeleyen İncîl'e ters düştüklerinden dolayı hakikî din üzere olmadıkları açıklanmak istenmiştir.

Ayrıca burada Hristiyanların, kendilerine "Allâh'ın yardımcıları" anlamına gelen "Nasârâ" lakabını taktıklarına, fakat yaptıkları işin, Allâh'a değil, şeytana yardım olduğuna İşaret edilmiştir. Dolayısıyla âyet-i celîleden maksat; Allâh'a yardım hususunda kendilerinden alınan sözü bozdukları için Hristiyanları kınamaktır.

Burada aralarına kin ve nefret sokulduğu bildirilen fırkalar, Yahudi ve Hristiyanlar olabilir. Nitekim İmam-ı Hasen (Radiyallâhu anh) gibi birtakım müfessirler bu görüştedirler.

Ama Rabî' (Radiyallâhu anh)dan rivayet edilen, Zeccâc ve Taberî (Rahimehumellâh) tarafından da tercih edilen görüşe göre; aralarına kin ve nefret sokulan topluluklar, Katolik, Ortodoks ve Protestan gibi Hristiyan fırkalarıdır. Nitekim bu âyet-i kerîmenin bir tezahürü olarak, bu fırkaların her biri, diğerlerini kâfir saymakta ve kendilerine has olan mabetlerine girmelerine izin vermemektedirler.

15- Ey kitap ehli (olan Yahudi ve Hristiyanlar)! **Gerçekten de size Rasûlümüz gelmiştir ki; o size kitap**(larınızın beyan etmiş olduğu; Muhammed (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)in tanıtımı ve recm âyeti gibi konular)**dan gizlemekte bulunmuş olduğunuz şeylerin birçoğunu iyice açıklamaktadır,** (açıklanması gerekmeyen meselelerin) **bir çoklarını da affetmektedir.**

Muhakkak ki Allâh'tan size (karanlıkları aydınlatan) **büyük bir nur** (sahibi Muhammed (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)) **ve** (gizli gerçekleri) **açıklayıcı / (mucizesi) apaçık / pek yüce bir kitap** (olan Kur'an-ı Kerim) **gelmiştir.**

Yahudi ve Hristiyanların kendi kitaplarında bulunan meselelerden gizlemiş oldukları konular, Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)in sıfatları, Tevrat'taki recm âyeti, İncîl'de İsa (Aleyhisselâm)ın Ahmed (Aleyhisselâm)ı müjdelemesi gibi meselelerdir. Cumartesi günü balık avladıkları için maymuna döndürülen kimselerin kıssası da onların gizi ediklerin dendir.

Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)in affettiği birçok mesele ise; dinî bir mecburiyet olmadıkça, onları son derece rezil etmemek için açıklamadığı meselelerdir.

Nitekim Yahudi ulemâsından biri bunu denemek üzere Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)e gelerek konu açmış fakat Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem) ondan yüz

çevirerek kendisine hiç cevap vermemiştir. Bunun üzerine o Yahudi, arkadaşlarına: "Ben onu, söylediklerinde doğru biri olarak görüyorum. Çünkü onun kitabında bizi rezil edecek şeyleri açıklamayacağı yazılmaktadır ki o da bu vasfa tam uygun hareket etti!" demiştir.

16- Rızasına hakkıyla uymuş bulunanları Allâh onun (okuduğu Kur'ân)la kurtuluş yollarına / Selim (olan Allâh-u Te'âlâ'n)ın yollarına / eriştirir ve Kendi izniyle(; dileyip muvaffak kılmasıyla) onları (kâfirliğin) karanlıklar(ın)dan (İslâm'ın) nur(un)a çıkarır, ayrıca kendilerini (Zât'ının rızasına kavuşturacak olan) dosdoğru bir yola eriştirir.

17- Andolsun ki; "Gerçekten Allâh, Meryem oğlu Mesîh'in ta kendisidir!" demiş olan kimseler şüphesiz kâfir olmuştur.

(Habîbim! Bu iddiada olanlara) **de ki:**

"Peki O (Allâh-u Te'âlâ), Meryem oğlu Mesih'i, annesini ve yerde bulunanları topluca helâk etmek isterse, Allâh'tan (zuhur edecek bu yöndeki bir irâde ve kudreti geri çevirme hususunda) en ufak bir şeye kim mâlik olabilir?!"

(Diğer mümkün varlıklar gibi, İlâhî kudrete bağımlı olup, yok olmaya mahkûm olan yaratıkların ilâhlıkla ne alâkası olabilir?!)"

Göklerin, yer(ler)in ve ikisi arasındakilerin mülkü(; saltanat ve hükümrânlığı) ancak Allâh'a aittir. O dilediğini yaratır. Allâh (Âdem (Aleyhisselâm)ı erkeksiz ve dişisiz, eşini dişisiz, İsâ (Aleyhisselâm)ı ise erkeksiz yaratmak dâhil) her şeye (hakkıyla gücü yeten bir) Kadîr'dir.

18- Yahudiler ve Hristiyanlar:

"Biz Allâh'ın oğulları (gibî, O'nun nezdinde itibarlı)yız / Allâh'ın (oğulları olan Uzeyr ve Mesih peygamberin) oğullarıyız / ve O'nun (çok yakın) dostlarıyız!" dedi.

(Habîbim! Bu iftiracılara) **de ki:**

"(Bu makamda olanın dokunulmazlık hakkı kazanması gerekir. Hâlbuki mağlubiyetler, esaretler ve maymuna, domuza dönüştürülme gibi suretlerle Allâh size dünyada defaatle azap etmiştir ki, âhirette de sayılı günler süresince de olsa, azaba uğrayacağınızı kendiniz bile itiraf etmektesiniz. Eğer bu iddianız doğruysa;) peki ya niçin günahlarınız sebebiyle size azap ediyor?"

Doğrusu siz (diğer âdemoğulları gibi,) O'nun yaratmış oldukları arasından birer beşersiniz(, bu nedenle iyilik ve kötülüklerinizin karşılığını göreceksiniz). O dilediği kimseyi bağışlar(ki onlar, O'na ve peygamberlerine inananlardır). İsteddiğine de azap eder(ki, onlar da kâfirlikte kalanlardır). Göklerin, yerin ve ikisi arasındakilerin mülkiyeti ancak Allâh'ındır. Son varış da ancak O'nadır!" (Artık O, herkese karşılığını verecektir.)

Yahudi ve Hristiyanların, Allâh'ın oğulları ve dostları olduklarına dâir iddiaları, Uzeyr ile İsâ (Aleyhisselâm)a intisaplarıyla irtibatlıdır. Zira Yahudiler Uzeyr (Aleyhisselâm)ı, Hristiyanlar da İsâ (Aleyhisselâm)ı Allâh'ın oğlu olarak görmekte dirler ve kendilerinin bu iki zata bağlı olduklarını savunmaktadırlar. Bir kralın yakınları başkalarına karşı övünürken: "Biz hükümdarlarız!" diyerek, hükümdara olan yakınlıklarını ortaya koydukları gibi, Yahudi ve Hristiyanların da Allâh'ın oğlu olarak inandıkları bu iki zata bağlılık açıklamaları, dolaylı olarak kendilerini de Allâh'ın oğulları ve dostları yerine koymaları iniktizâ etmiştir.

19- Ey Ehli Kitap! Gerçekten (insanlar,) peygamberler(i göndermemiz)den bir (kesiklik ve) fetret üzere (yaşıyorlar) iken size Rasûlümüz gelmiştir ki, o size (dinin hükümleri hakkında) tam manasıyla açıklama yapmaktadır. Tâ ki: "Bize ne bir müjdeleyici ne de bir uyarıcı gelmemiştir!" diyemeyesiniz! İşte muhakkak size büyük bir müjdeleyici ve tam bir uyarıcı (olan Muhammed (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)) gelmiştir. Allâh (peygamberlerini peş peşe ve ara ara göndermek dâhil) her şeye (hakkıyla gücü yeten bir) Kadîr'dir.

20- (Habîbim!) Hani bir zaman Mûsâ kavmine demişti ki: "Ey kavmim! Allâh'ın, üzerinizde bulunan nimet(ler)ini hatırlayın; vaktâ ki içinizde peygamberler göndermiş, sizi (Firavunun köleliğinden kurtarıp) hükümdarlar yapmış ve o (döneminizdeki) âlemlerden hiçbirine vermediği şeyleri size vermişti!

(Nitekim denizin yarılması ve bulutun gölge yapması gibi nimetlerin sizden evvel kimseye verildiği duyulmamıştır.)

21- Ey kavmim! Allâh'ın (Levh-i Mahfûz'da) sizin (meskeniniz olması) için (ayırıp) yazmış olduğu o mukaddes (ve kutsal Şam arazisinde bulunan Kuds-ü Şerîf) toprağ(ın)a girin!

(Orada bulunan azgın kimselerden korkarak) **arkalarınıza doğru (gerisin geri) dönmeyin, sonra (dünya ve âhiret sevabını) kaybeden kimselere dönersiniz / (iki cihan saadetini) kaybedenler olarak (geri) dönersiniz !."**

Burada geçen "Arz-ı Mukaddese"nin neresi olduğu hakkında birkaç görüş varsa da, Katâde (Radiyallâhu anh) dan rivayet edilen Şam toprakları görüşü, bütün manaları içine almaktadır. Zira Şam denince, şu anda bilinen Şam vilâyeti kastedilmeyip, Erîha, Dimeşk, Filistin ve Ürdün dâhil, Tûr dağı ve civarına uzanan bölgenin tamamı konu edilmektedir.

22- Onlar: "Ey Mûsâ! Şüphesiz ki orada (zorba ve) cebbarlar güruhu var! Gerçekten kendileri (savaşız bir şekilde) oradan çıkıncaya kadar, biz oraya asla (savaşıp da) girmeyeceğiz! Eğer onlar (kendi başlarına) oradan çıkacak olurlarsa, gerçekten biz (o zaman onların ülkelerine) giricileriz!" demişlerdi.

Burada geçen cebbar toplum Âd kavminin kalıntıları olan Amâlika'dan bir cemaat idiler ki, kendi asırlarında hiç kimsede olmayan boy ve kuvvet onlara mahsustu. Bu kıssanın tafsilatı için bakınız: Rûhu'l-Furkan: 6/421-433

23- (Bunun üzerine; Allâh'ın emrine karşı gelmekten) korkmakta bulunan kimselerden olan, Allâh'ın kendilerine (iman ve sebat nimetlerini) ihsan etmiş olduğu (Kâlib ve Yûşâ' isimli) iki er kişi dedi ki:

"Onların üzerine (baskın yaparak kendilerine göz açtırmadan ve sahraya çıkmalarına fırsat vermeden) o (şehrin) kapı(sın)dan (ansızın) girin!

İşte ondan (içeri) girdiğiniz anda gerçekten de siz galiplersiniz.

Böylece ancak Allâh'a tevekkül edin! Eğer (Allâh'ın sözüne) inanan kimseler olduysanız(, böyle yapmanız gerekir, çünkü iman her işte Allâh'a güvenmeyi gerektirir)."

24- Onlar da: "Ey Mûsâ! Şüphesiz ki onlar orada durduğu sürece biz oraya kesinlikle ebediyyen girmeyeceğiz. Artık sen Rabbinle birlikte git! Böylece ikiniz savaşın! Gerçekten de biz işte burada oturucularız!" dediler.

25- (O zaman) o (üzüntü ve şikâyetini dile getirmek üzere): "Ey Rabbim! Şüphesiz ki ben (Senin dinine yardım için) kendimden ve kardeşimden başkasına (söz geçirme imkânına) mâlik olamıyorum. Artık Sen bizimle o (yoldan çıkmış) fâsıklar toplumu arasında ayırım yap (da herkese hak ettiğini ver)!" dedi.

26- O (Allâh-u Te'âlâ da) buyurdu ki: "(Emrime karşı geldikleri için) muhakkak orası(nı) fethetmek) kendilerine kırk yıl yasaklanmıştır. Onlar o (buldukları) yerde şaşkınca dolaşacaklardır. Artık sen(: 'Başlarına niye bu cezalar geldi!' diye) o fâsıklar topluluğuna karşı mahzun olma! (Çünkü onlar bunu hak ettiler.)"

27- O (Ehl-i kitaptan seni kiskana)nlara Âdem'in (Hâbil ve Kabil ismindeki) iki oğlunun haberini (dosdoğru ve) hak (bir beyan) ile oku!

Hani o ikisi (kendilerini Allâh'a yaklaştırsın diye, koç ve buğday olmak üzere) birer kurban takdim etmişlerdi de, onların birinden (bu kurbanı) kabul edilmiş, diğerindense kabul edilmemişti.

O (kurbanı kabul edilmeyen Kabil diğerine) demişti ki: "Andolsun ki seni elbette öldüreceğim!"

O da demişti ki: "Allâh ancak takvâ sahiplerinden (kurbanlarını) kabul eder. (Senin başına gelen benden değil, takvâyı terk ettiğindendir! Öyleyse sen beni ne diye öldüreceksin?)

İbni Abbâs ve İbni Mesûd (Radıyallâhu anhüm) gibi birçok sahabeden nakledildiğine göre; Allâh-u Te'âlâ zaruretten dolayı Âdem (Aleyhisselâm)a kız çocuklarıyla erkek çocuklarını evlendirmeyi meşru etmişti. Havva anamız her hâmile kalışında bir kız bir oğlan doğuruyordu, böylece her erkek, kendi ikiziyle değil de diğer kardeşinin ikiziyle evlenebiliyordu. Neticede âdemoğulları dört kuşak sonra amcakızlarıyla evlenmeye başladığında kız kardeşlerle nikâh müsâadesi kaldırıldı.

Rivayetlere göre; Âdem ile Havva (Aleyhimesselem)ın yeryüzüne inişinden yüz sene kadar sonra birleşmeleri neticesinde, önce Kabil'le ikizi İklîmâ bir batında, iki sene sonra da Hâbil'le ikizi Lebûdâ bir batında dünyaya gelmişler. Kabil ziraatçılıkla, Hâbil ise hayvancılıkla uğraşmaktaydı. Kabil'in ikizi olan kız güzel olup, Hâbil'in ikizi ise çirkin olduğundan Kabil: "Ben benimle doğan kız kardeşimle evlenme hakkına daha çok sahibim!" diyerek, Hâbil'in evleneceği kıza talip olunca Âdem (Aleyhisselâm) buna razı olmadı. Fakat Kabil: "Bu söylediğin, Allâh'ın emri olmayıp senin kendi görüşündür!" diyerek babasına itiraz etti. Bunun üzerine Âdem (Aleyhisselâm) iki oğluna: "Allâh için birer kurban sunun, kimin kurbanı kabul olursa o kıza onu evlendireceğim!" dedi. Böylece Hâbil, sürüsü içindeki en sevdiği koyunu getirdi. Kabil ise ekini içerisindeki en âdi buğdayları seçti, hatta cimriliğinden dolayı gözüne çarpan büyük bir başağı ayırıp ovalayarak yedi. O zaman insanlar Allâh'a yaklaşmak için bir şey ortaya koyarlar, Allâh-u Te'âlâ da kabul ettiğine ateş gönderir, kabul olmayanı ise hâli üzere bırakırdı. İşte o sırada gökten bir ateş inerek Hâbil'in kurbanını yedi, Kabil'in kurbanına ise dokunmadı. Daha sonra âyet-i kerimelerde beyan edilen olaylar gelişti ve böylece ilk insan kanı hem de kardeşinin eliyle dökülmüş oldu. (Taberi, Beğavî, İbni Kesîr)

28- Andolsun ki sen beni öldüresin diye elini bana uzatacak olsan da, ben seni öldüreyim diye elimi sana asla uzatıcı değilim. Çünkü gerçekten ben âlemlerin Rabbi olan Allâh'tan korkmaktayım!

29- Zira şüphesiz ben isterim ki; sen kendi (kurbanının kabul edilmemesine neden olan) günah(lar)ınla birlikte benim (öldürülme) günahımı da yüklenesin ve böylece o ateşin ayrılmaz adamlarından olasın!

İşte sana! Zâlimlerin cezası ancak budur!"

Hâbil'in, kardeşinin cehennemlik olmasını istemesiyle ilgili ifadenin izahı için bakınız: Rûhu'l-Furkan: 6/453-454

30- Nihayet nefsi ona kardeşini öldürmeyi (süslü göstererek) kolaylaştırdı da o onu öldürdü ve bu yüzden o, (dinini de dünyasını da) kaybedenlerden oldu.

31- Sonra (Kabil Hâbil'in ölüsünü ne yapacağını bilmediği için şaşkın bir halde dolaşırken) Allâh ona kardeşinin avret (yerleri başta olmak üzere tüm cesed)ini nasıl örteceğini göstereceğini diye bir karga gönderdi ki o, yeri eşeliyordu.

O(, diri karganın ölü kargayı nasıl gömdüğünü görünce):

"Ey benim helâkim! (Neredesin? Gel! Tam senin zamanın! Yazıklar olsun bana!) Ben işte bu karga gibi olmamdan ve kardeşimin avretini örtmemden âciz mi oldum?" dedi.

Artık o, (uzun süre kardeşinin cesedini sırtında taşıdığından ötürü) **pişman olan kimselerden oldu.**

32- İşte sana (ey muhatap)! **Bu** (şekilde Kabil'in, Habil'in canına kıymasın)dan dolayı **Biz** (öldürme suçunu çokça işleyen) **İsrâiloğulları üzerine şu gerçeği** (bir hüküm olarak) **yazdık:** **Her kim bir can mukabilinde** (kisas olunma gibi haklı bir gerekçe bulunmaksızın) **ya hut yer**(yüzün)**de bir fesat** (ve bozgunculuk anlamına gelen irtidât ve yol kesicilik gibi öldürülmesini mucip bir neden) **olmaksızın** (haksız yere) **bir nefsi öldürürse, gerçekten de o, sanki insanları topluca öldürmüştür.** (Bir insanın öldürülmesine engel olarak ve onu tehlikelerden kurtararak onun hayatının devamına sebebiyet vermek suretiyle) **kim de onu diriltirse, sanki insanları tümüyle diriltmiştir.**

Andolsun ki; (İsrâiloğulları hakkında bu hükmü yazmamızın ardından) **rasûllerimiz onlara** (bu cinâyetlerden uzak durmaları için) **gerçekten nice açık deliller getirmişti.**

Sonra işte sana! Bunun ardından(nice deliller gördükleri halde) **hiç şüphesiz ki içlerinden birçoğu elbette yer**(yüzün)**de** (bozgunculuk çıkartma ve insan öldürme suçlarında) **haddi aşıcı kimselerdir.**

Kisasın farzıyeti bütün dinler ve milletler açısından umumi bir hüküm olsa da, bu âyet-i kerîmede isrâiloğulları hakkında konu edilen güçlü tehdit diğer ümmetlerde yoktur. Zira tek bir canı öldürmenin bütün insanları öldürme gibi olduğunun açıklanması, haksız yere kasten adam öldürmenin cezasını iyice anlatmaktadır ki, bunun gayesi Yahudilerin bu büyük tehdidi bilmelerine rağmen nebileri ve rasûlleri öldürmeye kalkışmalarına bir tarizdir. Bu da onların kalplerinin son derece katılığına ve Allâh'tan uzaklıklarının en büyük delilidir.

33- Allâh'a ve Rasûl'ün(ün dostları olan müminler)e **harp açmakta olan** (ve insanların yollarını kesip mallarını çalan) **o** (imansız) **kişilerin ve** (Müslümanlardan da olsa) **yer**(yüzün)**de fesat** (ve bozgunculuk çıkartmak) **için koşturan kimselerin cezası,** (sadece öldürmekle yetinmişlerse,) **ancak** (kisas yoluyla) **öldürülmeleri yahut** (cinayetle birlikte mal da gasbetmişlerse,) **asılmaları veya** (cinayet işlemeyip sadece mal almışlarsa,) **ellerinin ve ayaklarının çaprazdan kesilmesi ya da** (korkutmadan başka bir şey yapmamışlarsa,) **o** (oturdukları) **yerden sürül**(üp hapse gönderil)**meleridir. İşte sana!**

Bu (cezalar), **dünyada onlar için büyük bir** (alçaklık, rezillik ve) **rüsvaylıktır,** (günahlarının büyüklüğünden dolayı) **âhirette ise kendileri için pek büyük bir azap vardır!**

Allâh-u Te'âlâ ile muharebe yapılamayacağından dolayı burada Allâh-u Te'âlâ'nın emirlerine muhalefet eden ve Rasûl'ünün hükümlerine başkaldırmış olan kimselerin cezası konu edilmiştir. Nitekim Ukl ve Urayne kabilelerinden birtakım insanlar Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)e gelerek Müslüman olduklarını açıkladılar Fakat sonra Medine'nin havası kendilerine yaramayınca hastalanıp zayıflamaya başladılar ve ovaya develerin yanına gidip, onların sütlerinden içerek sağlıklarına kavuşmak için Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)den izin İstediler. Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)in müsâadesi üzere Küba civarındaki zekât develerinin yanında bir müddet kalıp iyileşince, dinden dönerek develerden birini boğazladılar, çobanlardan birinin ellerini ve ayaklarını kesip, diline ve gözlerine de diken batırarak ölünceye kadar kızgın güneşin altında bıraktılar, diğer develeri de alıp götürdüler. Sağ kalan bir çobanın haberi üzerine Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem) yirmi kişilik bir müfrezeyi onların takibine gönderdi. Yakalanıp getirildiklerinde Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem) onlara kisas yapılmasını emretti. Bunun üzerine o canilerin gözleri çıkarıldı, elleri ve ayakları kesildi ve

ölünceye kadar o hal üzere Harre tarafında bırakıldılar. (Buhârî, Meğâzî: 34. No: 3956,4/1535; Zekât 67, No: 1430,2/546) Diğer kaynaklar için bakınız: Rûhu'l-Furkan: 6/481-482

34- Ancak o kimseler müstesna ki kendilerine (ulaşıp yakalamak için) güç yetirmenizden önce (kâfirlikten ve bozgunculuktan) tevbe etmişlerdir! (Bu durumda kan sahiplerinin kısas hakkı bâkiyse de, yöneticilerin, Allâh'ın hakkı olan had cezasını uygulayarak onları öldürmeleri gerekmez. Zira) **bilin ki; Allâh gerçekten** (tevbe edenleri çokça bağışlayan bir) **Ğafûr'dur;** (onlardan cezayı kaldıracak derecede merhamet sahibi olan bir) **Rahîm'dir.**

35- Ey iman etmiş olan kimseler! Allâh'tan hakkıyla sakının (da O'nun kullarına eziyet etmeyin), (emirleri tutmak, yasaklardan kaçmak ve dostlarını sevmek gibi amellerle sizi) **O'na** (yaklaştıracak) **vesile(ler) arayın ve** (Allâh-u Te'âlâ'nın görünen-görünmeyen tüm düşmanlarıyla harbetmek üzere) **O'nun yolunda cihat edin, tâ ki siz** (dünya ve âhirette saadet ve) **felâha kavuşabilesiniz!**

Bu âyet-i kerîme müminlere, kulu Rabbine yaklaştıracak vesîle aramasını emretmektedir. Bu tevessül, kişinin namaz-oruç gibi sâlih amelleriyle olabileceği gibi, Allâh rızası için sevdiği nebiler ve velîlerin Allâh indindeki makamları hürmetiyle de yapılabilir. Zaten: "Allâh için olan sevginin amellerin en üstünü olduğu" (Ebû Dâvûd, Sünnet 3, No: 4599,2/609) hadîs-i şeriflerde bildirildiği için, bu tevessül yine kişinin kendi sâlih ameliyle yapılmış olmaktadır. Nitekim Adem (Aleyhisselâm)ın, Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem) hürmetine mağfiret istemesi üzerine bağışlandığı sahih hadîs-i şerifte zikredilmiştir. (Hâkim, et-Müstedrek, No: 4228,2/672)

Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)in sağlığında ve vefatından sonra sahabenin ve sâlihlerin onun kıymetli şahsıyla, ayrıca sakalı şerif ve hırka-i şerif gibi mukaddes emânetleriyle tevessül ve teberrüklerinin meşruiyetinin tafsilatlı delilleri için bakınız: Rûhu'l Furkan: 7/13-66

36- Şüphesiz o kimseler ki kâfir olmuşlardır; kıyamet gününün azabından dolayı kendisini fidye (olarak) verebilmeleri için, yer(yüzün)de bulunanların tümü ve beraberinde bir misli daha onlara âit ol(up hepsini verecek ol)sa(lar) da, gerçekten de bu onlardan kabul olunmaz. Demek ki onlar için çok acı verici pek büyük bir azap vardır.

37- Onlar o (cehennemdeki) **ateşten çıkmak isterler, oysa kendileri ondan asla çıkacak kimseler değildir. Onlar için sürekli olan pek büyük bir azap vardır.**

38- Hırsızlık yapan erkekle, hırsızlık yapan kadına gelince; her ikisinin (çalıp) kazanmış oldukları şeye karşılık, Allâh'tan caydırıcı bir azap olmak üzere ikisinin de (sağ) ellerini (bileklerinden) kesin!

Allâh(, kanunlarına karşı konulamayacak güce sahip bir) **Azîz'dir;** (hırsızın kolunun kesilmesi gibi, teşri' ettiği tüm hükümlerde tam isabet sahibi bir) **Hakîm'dir.**

39- Fakat (hırsızlardan) **her kim** (insanlara yaptığı bu) **zulmünün ardından tevbe eder ve** (kul haklarını ödeyerek işini) **düzeltilirse, şüphesiz ki Allâh onun tevbesini kabul eder. Çünkü gerçekten Allâh** (tevbe edenleri çokça bağışlayan bir) **Ğafûr'dur;** (bozuk hallerini düzeltenlere ziyâde acıyan bir) **Rahîm'dir.**

Hırsızın elinin kesilmesini emreden bu hüküm; birçok münkir tarafından, İslâm aleyhine öne sürülen konuların başlıcalarındandır. İş kendilerine dokunduğunda, hırsızın kafasını koparmaktan aşağı bir cezaya razı olmayan bu kişiler; İslâm'ın, toplumun emniyeti için koyduğu böyle hikmetli bir hükme itiraz ederek, bencilliklerini ortaya koymaktadırlar. Bu kişiler, yolda bulduğunu alana yahut aklıktan ölecek durumda olana dahi bu hükmün uygulandığı gibi tezler ortaya atarak İslâm'ı kötölemekte ve böyle önemli bir konuyu basite indirmektedirler.

Hâlbuki İslâm'ın diğer cezaları gibi, bu hükmün uygulanması da ağırlaştırılmış birtakım şartlara bağlı olmakla birlikte, hafifletici birçok husus da Şâri' tarafından açıklanmıştır ki, bu meseleleri; Rûhu'l-Furkan Tefsirimizin 7/77-97'de tafsilâtı bir şekilde bulabilirsiniz!

Artık günümüzde hırsızlardan inim inim inleyen ve onlara verilen cezaları caydırıcı bulmayan, hapisaneleri de vazgeçirici olmaktan öte kötü yolda eğitici bulan toplumumuza, Allâh'ın bu hükmünün hikmetini anlatmak için, uzun söze hacet olmasa gerektir sanırız!

40- (Ey Habîbim ve ey muhatap!) Bilmez misin ki şüphesiz Allâh; göklerin ve yerin mülkü sadece O'na aittir. O dilediğine azap eder, dilediği içinse (günahlarını) bağışlamada bulunur. Allâh (azap etme ve bağışlama dâhil) her şeye (hakkıyla gücü yeten bir) Kadîr'dir.

41- Ey Rasûl! Kalpleri iman etmediği halde dilleriyle: "İnandık!" demiş olan o (münafık) kişilerden ve o Yahudi olmuş kimseler içerisinden, kâfirlik içinde (alabildiğine) koşuşan o şahıslar(ın İslâm'a karşı takındıkları hilekârca tutum) seni üzmesin! (Bu kişiler hahamlarının uydurduğu) yalanı çokça dinley(ip kabul ed)enlerdir / (senin sözlerine) yalan (yanlış şeyler katmak) için dikkatlice dinleyenlerdir /, (kibir ve nefretlerinin aşırılığından dolayı) sana gelmemiş diğer bir (Yahudi) toplum(u hesabına casusluk yapıp, senden duyduklarını onlara bildirmek) için de iyice dinleyenlerdir. Bu kişiler kelimeleri (Allâh tarafından) konulan yerlerinden sonra (oralardan kaydırıp) değiştirirler ve (sana fetva sormak için gönderdikleri kimselere): "İşte eğer size bu (bizim verdiğimiz hüküm) verilirse onu alın! Eğer size bu (fetva) verilmezse (kabulünden) sakının!" derler.

Allâh herkimin sapıklığı (seçtiğini bildiği için onun sapıtması)nı dilerse, artık sen onun için, Allâh'tan (gelecek irâdeyi savuşturmak hususunda) asla hiçbir şeye mâlik olamazsın. İşte sana! Onlar ancak o kimselerdir ki; Allâh (kâfirliği seçtiklerini bildiği için), kalplerini (inkârdan) temizlemeyi murad etmemiştir. Onlar için dünyada büyük bir rüsvaylık vardır. (Bu yüzden münafıklar dâima perdelerinin yırtılması endişesiyle yaşarlar ve İslâm'ın yükselmesini gördükçe acı çekerler. Yahudilerse; yalan ve değiştirmeleri açığa çıktıkça bu rezaleti yaşarlar ve dâima Müslümanlara cizye ödemeye mahkûm kalırlar.) Bu kişiler için âhirette de pek büyük bir azap vardır.

Tefsirlerde zikredildiğine göre; Hayber Yahudilerinin eşrafından evlilik geçirmiş bir kadınla bir erkek zina ettiler. Tevrât'ta onların cezası recim idi. Yahudiler onları recmetmek istemeyince: "Muhammed'in komşuları ve antlaşmaları olan kardeşlerimiz Kureyza oğullarına adam gönderip bu meseleyi sorduralım, zira o, kolaylıkla gönderilmiş bir peygamberdir, eğer recimden başka bir ceza verirse onu kabul eder ve 'Peygamberlerinden birinin fetvâsıdır!' diyerek onu Allâh katında delil getiririz!" deyip içlerinden bir cemaati yola çıkardılar ve onlara: "Eğer Muhammed size sopa cezasını emrecek olursa kabul edin, recmi emrederse ondan sakının!" diyerek zina eden iki kişiyi de onlarla beraber gönderdiler. Kureyza ve Nadîr oğulları onlara: "Ona sorarsanız size istemediğiniz şeyi emredecektir!" dedilerse de, onların ısrarı üzerine Kâ'b ibni Eşrefin de aralarında bulunduğu bir topluluk Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)e geldiler. O kendilerine recim hükmünü verince bunu kabul etmediler. O zaman Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem) onlara Tevrât'taki hükmü sorunca: "Biz zina edenleri rezil ederiz ve sopa cezasına çarptırırız!" dediler. Bunun üzerine Yahudi ulemâsından İslâm'ı kabul etmiş olan Abdullah ibni Selâm: "Yalan söylediniz, şüphesiz ki Tevrât'ta recim vardır!" deyince Tevrât'ı getirip açtılar. O sırada içlerinden biri elini recim âyetinin üzerine koyarak öncesini ve sonrasını okurken orayı atlamak isteyince, İbni Selâm ona elini kaldırttı ve bu durum karşısında hakikati gizleyemeyen kâfirler Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)in hükmüne razı olmak durumunda kaldılar, böylece o iki Yahudi recmedildiler. (Buhârî, Menâkıb: 23, No: 3436, 3/1330; Müslim, Hudûd: 6, No: 1700, 3/1327) İşte bu ve sonrasındaki iki âyet-i kerime bu konuda nazil olmuştur. Kissanın tafsilâtı için bakınız: Rûhu'l-Furkan: 7/105-109

42- (Bu hâinler) **alabildiğine yalan dinleyenler**, (rüşvet gibi) **haram(lar)ı bolca yiyenlerdir**. (Habîbim!) **Eğer** (fetva sormak için) **sana gelirlerse**, (dilersen) **aralarında hüküm ver, yahut onlar**(ın davalarına bakmak)**dan yüz çevir**.

Eğer onlardan yüz çevirirsen, (düşmanlıklarından endişe etmene bir mahal yoktur. Çünkü) **sana hiçbir şeyle asla zarar veremezler**.

Hükmedecek olursan da, aralarında adaletle hüküm ver! Şüphesiz ki Allâh adaletli davrananları sever. (Onları korur ve şanlarını yüceltir.)

43- İşte sana! (Sana ve Kitabına inanmadıkları halde) **seni nasıl hakem tayin ediyorlar da, sonra bir de bunun ardından** (senin hükmüne teslimiyetten) **yüz çevir**(ip gid)**iyorlar. Oysa içerisinde Allâh'ın hükmü bulunan Tevrât onların yanındadır** (ve onlar senin hükmünün kendi kitaplarındakine uygun olduğunu onda görmektedirler).

İşte sana! Bunlar (kendi kitaplarına bile) **asla inanan kimseler değillerdir!**

44- Şüphesiz Tevrâ'ı Biz indirdik ki onun içerisinde (doğru yolu gösteren) **büyük bir hidâyet ve** (karanlıkta kalmış hükümleri açığa çıkararak) **tam bir nur bulunmaktadır**.

(Allâh'ın Tevrat'taki hükümlerine boyun eğerek) **Müslüman olmuş olan o peygamberlerle**, (dünyaya râğbetsiz zâhid ve tamamen Allâh'a bağlı) **Rabbânî kişiler ve** (peygamberlerinin yolunu izleyen fakîh) **âlimler Yahudi olan kimselere o** (Tevrât kitabının ka)**nunla**(rıyla) **hüküm veriyordu**(lar).

Şu sebeple ki onlardan Allâh'ın Kitabının (değiştirilip zayi edilmekten) **korunması istenmişti ve** (kelimeler yerlerinden oynatılmasın diye) **kendileri onun üzerine** (gözcülük yapan) **şahitler olmuşlardı**.

(Biz de onlara: ")**Artık** (ey hâkimler! Karar verirken) **insanlardan korkmayın, Benden korkun! Benim âyetlerim**(de belirtilen hükümleri tatbik etmeniz)**e karşılık** (rüşvet, makam-mevki ve insanların hoşnutluğu gibi) **az bir pahayı satın almayın!**

Her kim Allâh'ın indirmiş olduğu (kuralları inkâr edip hafife alarak onlar) **ile hüküm vermezse, işte sana! Ancak onlar kâfirlerin ta kendileridir!**(" buyurmuştuk.)

İbni Abbâs ve Mücâhid (Radıyallâhu anhüm)ün beyanları vechile; âyet-i celîlenin son cümlesinde gizli bir kayıt mevcuttur ki bunun takdiri: "Her kim Kur'ân'ı reddederek ve Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)in beyanlarını inkâr ederek Allâh-u Te'âlâ'nın indirdiğiyle hükmetmezse, işte o kimse kâfirdir!" demektir.

Zira Ehl-i Sünnet itikadına göre hiçbir günahı işlemek sahibini kâfir etmez, ama yaptığı günahı helâl kabul ederek işleyenler kesinlikle kâfir olurlar.

Dolayısıyla Allâh-u Te'âlâ'nın indirdiğinin dışındaki hükümleri doğru kabul ederek ve onlarla hükmetmeyi helâl görerek böyle yapan kimseler âyet-i kerîmenin hükmüne dâhildirler.

Ama Kur'ân-ı Kerîm ve hadîs-i şeriflerde geçen bütün hükümleri kabul ettikleri halde haram işlediklerini bilerek Allâh'ın indirdiğinden başkasıyla hüküm verenler, Müslümanların fâsıklarından olurlar ki; artık işleri Allâh'a kalmıştır, dilerse onları affeder, isterse kendilerine azap eder!

Beğavî tefsirinde ulemâdan nakledildiği üzere; bu hüküm, Allâh-u Te'âlâ'nın bir konudaki kesin hükmünü bildiği halde, açıkça ve kasten reddeden kimse hakkındadır. Yoksa bir hüküm kendisine gizli kaldığı için yahut te'vilinde yanlışlık yaptığından dolayı o hükmü reddeden kimse bu tehdide dâhil değildir. Bu hususta geniş malumat için bakınız: Rûhu'l-Furkan: 7/138-141

45- Biz o (Tevrât kitabı)nda **o** (Yahudi ola)nlr **üzerine yazmıştık ki: "Gerçekten can cana, göz göze, burun buruna, kulak kulağa, diş dişe karşılık** (kısas yapılacak)tır.

(Kıyas yapılması mümkün olan diğer uzuvlarda ki) **yaralar da** (birbirleriyle) **kıyas** (yapılmalı) **dır.**

Artık her kim (hak sahibi olduğu halde, kıyas istemeyerek) **onu bağışlarsa işte o, kendisi**(nin günahları) **için bir keffârettir."**

Her kim Allâh'ın indirmiş olduğu (kıyas gibi hükümler) **ile hüküm vermezse işte sana! Ancak onlar** (Allâh'ın şerî'atına ters düşen kararlar verdikleri için, hem kendilerine, hem de hüküm verdikleri kimselere haksızlık yapan) **zâlimlerin ta kendileridir!**

46- Biz Meryem oğlu İsa'yı, öncesinde bulunan Tevrat'ı tasdik eden biri olarak o (kendinden önce peygamber ola)nların izleri üzere peşlerinden gönderdik.

İçerisinde (doğru yolu gösteren) **büyük bir hidâyet ve** (karanlıkta kalmış hükümleri açığa çıkaran) **tam bir nur mevcut olan ve öncesinde bulunan Tevrât'ı doğrulayan İncil'i de ona,** (peygamberliğini ispat etmek, bir de) **takvâ sahipleri için tam bir rehber ve büyük bir öğüt olsun diye verdik!**

47- İncil ehli Allâh'ın onda indirmiş olduğu (hükümler) **ile hüküm versin. Her kim Allâh'ın indirmiş olduğu şeyler ile hüküm vermezse, işte sana! Ancak onlar** (verdikleri kararlarda Allâh'ın şerî'atının dışına çıkmış olan) **fâsıkların ta kendileridir!**

Ulemânın beyanına göre; bu âyet-i celîlenin manası: "İncil ehli, Allâh-u Te'âlâ'nın İncil'de Muhammed (Sallâllâhu Aleyhi ve Seliem)in peygamberliği hakkında indirdiği delillerle hükümler!" demektir.

Nitekim ileride gelecek: "Ey Ehl-i Kitap! Siz Tevrât'ı, İncil'i ve Rabbinizden size indirilmiş olan Kur'ân'ı hakkıyla uygulamadıkça doğru bir şey üzere değilsiniz!" (Mâide Sûresi: 68) âyet-i kerîmesinde Yahudi ve Hristiyanlara, Kur'ân'a uymadıkça hak yolu bulamayacakları açıkça bildirilmiştir.

Yine böylece: "Yanlarındaki Tevrât ve İncil'de yazılı buldukları o Rasûle; o ümmî peygambere uyanlar... Ona inananlar, saygı gösterenler, kendisine yardım edenler ve onunla birlikte indirilmiş olan o (Kur'ân) nur(un)a hakkıyla uyanlar, işte kurtuluşa erenler ancak onlardır!" (Araf Sûresi: 157) kavî-i şerîfinde de, Ehl-i Kitabın Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)e inanmadıkça ve Kur'ân'a tam manasıyla uymadıkça felah bulamayacakları açıklanmıştır.

Dolayısıyla bu âyet-i celîleden İncil'in hâlâ yürürlükte olduğu ve Hristiyanlardan onunla amel etmeleri istendiği gibi bir mana asla anlaşılabilir. Zira burada onlardan istenen, İncil'in kendilerine müjdelemiş olduğu Ahmed adındaki âhir zaman peygamberiyle ve kitabıyla ilgili hükümlerle amel ederek İslâm'a girmeleridir.

48- (Habîbim!) Biz sana da o kitabı; öncesinde bulunan kitab(lar)ı tasdik edici ve (değişmemesi için) **onu gözetici / ve (doğruluğuna dâir) ona şahitlik edici / olarak hak(kı ispat ve doğruyu yanlıştan ayırma hikmeti) ile indirdik ! Artık sen o** (insa)nlar arasında **Allâh'ın** (sana Kur'ân'da) **indirmiş olduğu** (hükümler) **ile hüküm ver ve sana gelmiş olan haktan uzaklaşarak onların kötü arzularına uyma!**

(Ey insanlar!) **Sizden her biriniz için bir şerî'at ve** (din hususunda) **açık bir yol(;** Allâh'a ulaştıracak bir tarikat '1') **tayin ettik.**

Allâh dileseydi elbette sizi (tüm asırlarda aynı dinde birleşen) **tek bir ümmet yapardı. Velâkin size vermiş olduğu şeylerde** (ve farklı şerî'atların her asra münâsip olan hükümlerinde) **sizi imtihan** (etmek isteyeninin muamelesine tâbi) **etsin diye** (bunu dilemedi, aksine her döneme uygun farklı hükümler belirlemek istedi)!

Öyleyse (ölüp de fırsatı kaçırmadan önce, Allâh'ın emrettiği) **hayırlı işlere koşun! Zira hep birlikte dönüşünüz ancak Allâh'adır. O da kendisi hakkında ihtilaf etmekte bulunmuş**

olduğunuz şeyler(de kimin haklı kimin haksız olduğunu, dolayısıyla hangi karşılığı hak ettiğin)i **size haber verecektir.** *"Fahrurrâzî, et-Tefsîru'l-Kebîr*

49- Bir de (sana) şunu (vahyettik) ki: "Onların arasında Allâh'ın indirmiş olduğu şeylerle hüküm ver, onların kötü isteklerine uyma ve Allâh'ın sana indirmiş olduğu şeylerin birinden bile seni çevirirler diye onlardan sakın!"

Eğer onlar hâlâ (başka hükümler arayışına girip, Allâh'ın indirdiği kanunlardan) **yüz çevirirlerse, artık sen bil ki Allâh ancak onlara günahlarının bir kısmını**(n cezasını dünyada da) **isabet ettirmek istiyor!** (Nitekim Nadîr oğullarını sürgüne göndererek, Kureyza oğullarını katlettirerek, Kaynukâ', Hayber ve Fedek ahâlisini de mağlup ederek onlara bu günahlarının vebalini tattırıştır. Günahlarının bir bölümünün cezası buysa, ya diğer günahlarının cezasını bulduklarında halleri nice olur?) **Gerçekten de insanlardan birçoğu elbette** (Allâh tarafından tespit edilen hükümleri tatbik etme dâiresinden çıkmış) **fâsık kimselerdir.**

50- Yoksa onlar (Allâh'ın sana indirdiği hükümleri kabulden yüz çevirip de) **hâlâ** (İslâm öncesi) **câhiliyet** (döneminin, nefsânî arzulara göre yamulmaya müsait bulunan bâtil) **hükümünü mü arıyorlar?**

(Gerçeklere ulaşmak için fikir yorarak meselelerin iç yüzü hakkında) **şüphesiz bir bilgiye sahip bulunmakta olan değerli bir toplum için, hüküm** (ve kanun koyma) **yönünden Allâh'tan daha güzel kim olabilir?!**

51- Ey iman etmiş olan kimseler! Yahudileri ve Hristiyanları (kendiniz için güvenecek, yardım edip yardım isteyecek ve ahbap gibi geçinecek) **dostlar edinmeyin! Çünkü onların bir kısmı** (size karşı) **diğer bir kısmın dostlarıdır. İçinizden kim onları dost edinirse, şüphesiz kî o da onlardandır. Gerçekten Allâh** (kâfirlerle dostluk kurarak hem kendilerine hem de müminlere haksızlık yapmış olan) **o zâlimler toplumunu** (doğruyu bulmaya) **hidâyet etmez!**

52- İşte sen kalplerinde (münafıklık gibi) **bir tür hastalık bulunan o** (Abdullah ibni Übeyy gibi) **kimselerin o** (kâfir ola) **nlar**(a dostluk ve destek faaliyetleri) **hakkında koşuştuklarını görürsün.** (Bir yandan da) **onlar** (özür beyan etmek üzere):" (Kâfirlerin kazanması hâlinde, bugünkü durumu tersine çevirecek) **dönüp dolaşan bir felaket bize isabet eder diye korkuyoruz!" derler. Artık Allâh kesinlikle** (Müslümanların lehine) **bir fetih ya da** (münafıkların iç yüzünü ortaya çıkarmakla alâkalı) **Kendi katından bir emir getirecek de böylece onlar içlerinde gizlemiş oldukları** (bu şüphencilik ve kâfirlik gibi kötü) **şeylere karşı pişmanlık duyan kimseler olacaklardır.**

53- İman etmiş olan kimseler de (o zaman birbirlerine münafıkları göstererek, onların hallerinden şaşkınlıklarını ifade etmek üzere): **"İşte bunlar mıydı, sizinle mutlaka beraber olduklarına dâir yeminlerinin en kuvvetlisiyle gerçekten Allâh'a and etmiş olanlar?!" diyecek** (ve böylece Allâh'ın kendilerine bahşetmiş olduğu ihlâs nimetine hamdedecekler).

(İşte) **bunların** (inanarak değil de, gösteriş için yaptıkları bütün iyi) **amelleri boşa gitmiştir, bu sebeple de onlar** (iki cihanı da) **kaybeden kimseler olmuşlardır.**

54- Ey iman etmiş olan kimseler! İçinizden her kim (İslâm) **dininden** (ayrılıp, eski kâfirliğine) **geri dönerse,** (şunu iyi bilsin ki Allâh'a hiçbir zarar veremez. Çünkü Allâh'ın ona ihtiyacı yoktur. Nitekim) **yakında muhakkak Allâh** (onları helâk ettikten sonra yerlerine) **öyle bir toplum getirecektir ki; O onları sevmektedir, onlar da O'nu sevmektedirler, müminlere karşı çok tevazuludurlar, kâfirlere karşı çok serttirler, Allâh yolunda cihat ederler ve hiçbir tenkitçinin en ufak bir kınamasından korkmazlar! İşte sana! Bu, Allâh'ın**

fazl(-u ihsan)ıdır ki onu dilediği kimse ye verir. Allâh (her türlü genişliğe mâlik olan ve sahip olduğu imkânların bitmesinden korkmayan bir) **Vâsi'dir**; (lütfuna kimin lâyük olduğu hususu dâhil, ilmi her şeye son derece tealluk eden bir) **Alîm'dir**.

Kurtubî ve Hâzin gibi muteber tefsirlerde zikredildiği üzere Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem) vefat edince Medine ve Mekke ehliyle, Abd-i Kays oğullarından olan Bahreyn ehlinin dışındaki bütün Araplar irtidâd ettiler. Ancak bunlann dinden dönmeleri iki kısım üzere oldu. Bir kısmı; serî"at hükümlerinin tümünü terk ederek dinden çıktılar, Ebû Bekir (Radiyallâhu anh) da Halid ibni Velid (Radiyallâhu anh)ı ordularıyla birlikte onların üzerine gönderdi. Diğer birtakımları ise; "Namaz kılarız, oruç tutarız ama zekât vermeyiz! Allâh bizim mallarımızı gasp edemez!" diyerek zekâtın farziyetini inkâr ettikleri için mürtet oldular. Bunun üzerine Ebû Bekir (Radiyallâhu anh) onlarla harp etmek isteyince sahabe, kible ehliyle savaşı hoş karşılamadılar. Fakat Ebû Bekir (Radiyallâhu anh): "Vallahi namazla zekâtın arasını ayıranlarla harbedeceğim! Yemin olsun ki; Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)e ödedikleri bir keçi yavrusunu bile bana vermeyecek olurlarsa onlarla harbederim ve kimse gelmese tek başıma giderim!" buyurarak birtakım orduları bu kabilelerin üzerine yolladı. Böylece hepsi zekâtı kabul ettiler. Bundan dolayı Ebû Hasîn (Radiyallâhu anh): "Peygamberlerden sonra Ebû Bekir (Radiyallâhu anh)dan daha üstün kimse doğmadı! Muhakkak ki o, mürtetlerle savaşa konusunda bir peygamber vazifesi yaptı!" demiştir. Allâh'ın, mürtetlerin yerine getireceğini vaad ettiği ve kendilerini sevdiğini beyan ettiği kavmin; Ensâr, Yemen ehli, Farslılar ve Türkler olduğuna dair malumat için bakınız: Rûhu'l-Furkan: 7/200-207

55- (Ey Müslümanlar!) Sizin (asıl) dostunuz ancak Allâh'tır, O'nun (dostluğuna tâbi olarak, dostlarınız da) peygamberidir ve iman etmiş olan o kimselerdir ki; onlar namazı dosdoğru kılarlar ve zekâtı verirler, üstelik kendileri (Allâh-u Te'âlâ'nın emirlerine karşı) eğilicidirler / rükû' edicidirler l.

56- Her kim Allâh'ı, O'nun Rasûlünü ve iman etmiş olan o kimseleri dost edinirse, şüphesiz ki (onlar Allâh'ın taraftarlarıdır,) Allâh'ın hızbi (ise) galip olanların ta kendileridir.

57- Ey iman etmiş olan kimseler! O sizden Önce kendilerine kitap verilmiş olanlardan dininiz(le ilgili meseleler)i bir eğlence ve bir oyun (malzemesi) edinmiş bulunanları da, (diğer) kâfirleri de dostlar edinmeyin ve (kâfirlerle dostluk hususunda) Allâh'tan hakkıyla sakının! Eğer (gerçek manada) mümin kimseler olduysanız(, kâfirlerle dostluktan el etek çekmeniz gerekir. Zira hakiki iman, din düşmanlarını dost edinmekle bağdaşmaz)!

58- Birbirinizi (ezanla) namaza seslediğinizde, (o kâfirler) onu (; ezanı ve namazı) bir eğlence ve bir oyun (vesilesi) edinirler. İşte sana!

Bu, şu sebeptir ki gerçekten onlar öyle kötü bir toplumdurlar ki akıllarını kullanmazlar. (Zira akıl bu gibi yanlışlardan insanı engellediği gibi beyinsizlik de, hakkı bilmemeye ve onunla dalga geçmeye sebep olur.)

İbni Abbâs (Radiyallâhu anhümâ)dan rivayet edildiğine göre; Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)in müezzini ezan okuyup Müslümanlar namaza kalktığında Yahudiler. "Kalktılar, kalkmaz olasıcalar!" dediler. Onları rükû ve secde yaparken gördüklerinde de alay edip gülmeye başladılar, işte bunun üzerine Allâh-u Te'âlâ bu âyet-i celîleyi indirdi. Bu yüzden ulemâ: "Ezan sırf rüya ile değil, Kur'ân'ın açık nassıyla da sabittir!" demişlerdir.

Âyet-i kerimenin sebebi nüzülüyle ilgili farklı rivayetler; ezanla ilgili görülen rüyalar; ezanla ilgili bazı hükümler; ezan ve müezziniğin fazileti hakkındaki hadîs-i şerif ve rivayetler ve ezanın tasavvufî manaları için bakınız: Rûhu'l-Furkan: 7/239-258

59- (Habîbim!) **De ki: "Ey kitap ehli! Siz bizim ancak Allâh'a, bize indirilmiş olana ve daha önce indirilmiş bulunan (tüm kitap)lara inanmış olmamızı beğenmiyorsunuz, bir de (dinimizi beğenmemeniz) şu nedenle(dir) ki; ekseriniz gerçekten (yoldan çıkmış) fâsık kimselersiniz!"**

60- (Habîbim! Müslümanlara; "Sizin dininizden daha şerli bir din bilmiyoruz!" diyen o Yahudilerden her birine) **de ki:**

"İşte sana! Allâh katında cezası bu (hoş görülmeyen ima)n(ımız)dan (sizce de) daha şerli olan bir şeyi size haber vereyim mi? (Cumartesi yasağını ihlal eden ve İsâ (Aleyhisselâm)a gelen sofrayı inkâr eden Yahudiler içerisinde) o kimse ki; Allâh kendisine lanet etmiştir, üzerine gazap indirmiştir, bir kısımlarını maymunlar ve domuzlar yapmıştır ve o, (buzağı, şeytan ve kâhinler gibi Allâh'a masiyet uğrunda kendisine itaat edilen) tâğüta tapmıştır.

İşte sana! O (mel'u)nlr, (diğer kâfirlere nispetle) konum bakımından daha kötüdürler ve yolun doğrusundan en çok sapanlardır!"

61- (Ey Müslümanlar! Yanınıza münafıkça sokulan Yahudiler ve diğer münafıklar) **size geldikleri zaman:**

"Biz (size gelen dine) iman ettik!" derler.

Oysa onlar (sizin yanınıza) muhakkak kâfirlikle girmişler ve yine kendileri şüphesiz onunla çıkmışlardır.

Allâh ise, gizlemekte bulunmuş oldukları (kâfirlik ve münafıklık gibi) şeyleri çok iyi bilendir!

62- (Habîbim!) **Onlardan birçoğunu görürsün ki (yalan gibi büyük) günahlar, zulümler ve (özellikle) haram yeyişleri içerisinde koşuşturmaktadırlar.**

Onların yapmakta bulunmuş olduktan o şey, andolsun ki; elbette ne kötü olmuştur!

63- (Allâh'a bağlı geçinen) **o rabbani kimseler ve âlimler, günah (olan yalan)ı söylemelerinden, birde (rüşvet ve faiz gibi) haramı yemelerinden onları nehyetseydi ya! Onların sanat halinde işlemiş oldukları bu (nemelâzımcılık) iş(i), kasem olsun ki; gerçekten ne fena olmuştur!**

64- (Muhammed (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem) gönderilinceye kadar, insanların en zengini olan Yahudiler, onu inkâr etmeleri üzerine, Allâh tarafından bir bela olarak darlığa düşürülünce, içlerinden Fenhâs ve onun sözüne razı olan) **Yahudiler: "Allâh'ın eli bağlı (ve sıkı)dır!" dedi.** (Fakirlik, cimrilik ve esirlik çekerek) **elleri bağlanasıcalar ve söylemiş oldukları şey yüzünden lanet olasıcalar!**

Hayır! O'nun (şekilden münezzeh olan) iki eli de açıktır(ki onlar,cömertlik ve nimetini temsil etmektedirler). O dilediği şekilde infak eder(, istediğine istediği kadar verir). Sana Rabbinden indirilmiş olan o şey(i inkâr), andolsun ki onlardan birçoğunu azgınlık ve kâfirlik bakımından elbette artıracaktır. Biz de onların arasına kıyamet gününe kadar (devam edecek) bir düşmanlık ve kin bıraktık. (Bu yüzden, toplu görünse de, asla kalpleri ve sözleri birleşmeyecektir.)

Onlar her ne zaman (Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)e ve diğer insanlara) harp için bir ateş yakmışlar (ve bir fitne çıkartmışlar)sa Allâh onu söndürmüştür.

Onlar yer(yüzün)de (hilekârlık, harp çıkartma, fitne uyandırma ve İslâm'ı zayıflatma gibi) fesat(ları körüklemek) için çalışırlar. Allâh ise fesat çıkaranları sevmez(, onların bu işine rıza göstermez)!

65- Şüphesiz ki Ehl-i kitap (Muhammed (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)e ve getirdiklerine) **inansalardı ve** (günahlardan) **hakkıyla sakınsalardı, kötü işlerini kendilerinden elbette örterdik ve kendilerini kesinlikle** (nimerdele dolu) **o na'im cennetlerine girdirirdik!**

Ulemânın beyanı vechile; Ehl-i kitaptan olan bir kimsenin, İslâm'a girmedikçe cennete giremeyeceği hususunda bu âyet-i kerîme nas teşkil etmektedir. Zira Ehl-i kitap oldukları beyan edildikten sonra iman şartının getirilmesi ve cennete girmelerinin buna bağlanması; Allâh'a, kendi kitaplarına ve âhirete iman dışında başka bir şeye daha inanma şartı getirmektedir ki bu da "Son peygambere iman"dan ibarettir. Yoksa onlara zaten inanmakta oldukları şeylere iman gibi bir şart koşmanın ne manası olabilir? (Beyzâvî)

66- Eğer onlar Tevrât ve İncilideki Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)in sıfatlarıyla ilgili âyetler)i, **bir de Rablerinden kendilerine indirilmiş olan** (Kur'ân-ı Kerîm'in ahkâmını) (gerektiği şekilde uygulayarak) **gerçekten ayakta tutsalardı, elbette üstlerinden** (aşağı boşaltılacak yağmur) **ve ayaklarının altından** (bitecek türlü türlü meyve ve sebzeleri) **yerlerdi. Onların bir kısmı** (ileri geri yapmayıp) **doğru ve orta yolu bulmuş çok iyi bir ümmettir.**

(Nitekim Abdullah ibni Selâm ve arkadaşları gibi bazı Yahudi âlimleri, Necâşî ve ashâbı gibi kimi Hristiyan önderleri Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)e iman ederek hidâyet bulmuşlardır.) **Onlardan birçoğu ise, yapmakta oldukları** (hakkı tahrif, inatçılık ve aşırı düşmanlık gibi) **şeyler ne kötü olmuştur!**

67- Ey Rasûl(-ü zî şân)! Rabbinden sana indirilmiş olan (hükümlerin tamamını) (kimseden çekinmeden) **tebliğ et! Eğer** (bunu) **yapmazsan, O'nun risâlet** (ve elçilik görevinden hiçbir)ini (yerine getirmiş ve) **ulaştırmış olmazsın.** (Zira sana vahyedilenlerden hiçbirinin ifâsı diğerinden aşağı tutulamaz.)

Allâh seni insanlar(ın zararın)dan **koruyacaktır. Şüphesiz ki Allâh o kâfirler topluluğunu** (senin hakkında düşündükleri hileler hususunda) **maksatlarına erdirmeyecektir.**

Âişe (Radyallâhu anhâ) şöyle buyurmuştur: "Bir gece Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aeyhi ve Sellem) düşman saldırısından endişe ederek uyuyamayınca: 'Keşke ashâbımdan sâlih bir kişi beni korusaydı!' buyurdu. Tam o sırada bir silah sesi işittik Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem): 'O kimdir?' diye sorunca, sesin sahibi: 'Ya Rasûlellâh! Ben Sa'd ibni Ebî Vakkas'ım, seni korumaya geldim!' dedi. Bunun üzerine Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem) rahat bir şekilde uyudu." (Buharî, Temenni: 4, No: 6804, 6/2642; Müslim, Fazâilü's-sahabe: 5, No: 2410, 4/1875)

Abdullah ibni Şakik (Radyallâhu anh)dan rivayete göre; bu âyet-i kerîme ininceye kadar sahabeden birtakımları Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)i takip edip koruyorlardı. Ama bu âyet-i kerîmenin nüzulü üzerine Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem): "Ey insanlar! (Artık beni korumanıza hacet yok,) gideceğiniz yerlere gidin! Şüphesiz ki Allâh beni insanlardan korumuştur!" buyurdu. (Tirmizî, Tefsir: 6, No: 3046,5/251)

68- (Habîbim!) De ki: "Ey Ehl-i kitap! Siz (Muhammed (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)e inanıp, hükümlerine boyun eğmek suretiyle) **Tevrât'ı, İncil'i ve Rabbinizden size indirilmiş olan** (Kur'ân-ı Kerîm'in ahkâmını) (doğruca icra ederek) **ayakta tutuncaya kadar**, (din adına muteber sayılacak) **hiçbir şey üzere değilsiniz."** Sana Rabbinden indirilmiş olan şey(i inkâr), **andolsun ki onlardan birçoğunu azgınlık ve kâfirlik bakımından elbette artıracaktır.**

Artık sen, (tebliğ ettikçe onların gâvurlukları artıyor diye) **o kâfirler toplumuna karşı tasalanma!** (Zira bunun zararı sana değil, kendilerine dönecektir.)

69- Şüphesiz o (münafık) kimseler ki (dilleriyle) inan(ıp da, kalpten inanma)mışlardır, o kişiler ki Yahudi olmuşlardır, bir de o (Nûh ile İbrâhîm (Aleyhisselâm) döneminde yaşayıp onların dini üzere bulunan) Sâbiîlerle, Hristiyanlar; işte (bunlardan) her kim Allâh'a ve o son güne inanır(, âhir zaman peygamberine iman başta olmak üzere diğer iman şartlarına da iman eder), ayrıca (namaz, oruç, hac, zekât gibi) sâlih bir amel de işlerse, artık (kâfirlerin korkuya düşeceği o kıyamet gününde) onlar üzerine hiçbir korku yoktur ve (günahkârlar kaçırdıkları mükâfatlara üzülecekleri zaman) ancak onlar mahzun olmayacaklardır.

Yahudi ve Hristiyanlardan; Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)e uymayanların cennete gireceğine dair bu ve benzeri âyet-i celîleleri delil getirenlerin görüşlerine reddiye için bakınız: Bakara Sûresi: 62, Nisâ Sûresi: 151, A'râf Sûresi: 158

70- Andolsun ki muhakkak Biz (kendi kitaplarındaki hükümleri tatbik edecekleri ve Muhammed (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)e inanıp uyacakları hususunda) İsrâiloğullarının sağlam sözünü almış ve kendilerine (bu hususları açıklamak üzere) birçok değerli peygamberler göndermiştik. Her ne zaman bir peygamber canlarının istemediği bir şeyi onlara getirdiyse, bir kısmını yalanladılar, bir fırkayı da öldürüyorlar.

71- Onlar (peygamberleri inkâr etmeleri ve bir kısmını öldürmeleri gibi büyük günahları yüzünden, haklarında) bir bela meydana gelmeyeceğini sandılar da, böylece (doğruyu görmekten) körleştiler ve (vaaz-u nasihat dinlemekten) sağırлаştılar. (Buzağıya tapmalarından) sonra Allâh onlara tevbe nasip etti. (Ama) daha sonra (Zekeriyâ, Yahya ve İsa (Aleyhisselâm) zamanında) içlerinden birçoğu yine körleştiler ve sağırлаştılar. Allâh onların yapmakta olduklarını (hakıyla görüp karşılıklarını verecek olan bir) Basîr'dir.

72- Yemin olsun ki: "Şüphesiz Allâh Meryem oğlu Mesih'in ta kendisidir!" demiş olan (Hristiyan fırkalarına mensup) kimseler gerçekten kâfir olmuştur!

Hâlbuki Mesih: "Ey İsrailoğulları! (Bana değil,) benim de Rabbim, sizin de Rabbiniz olan Allâh'a ibadet edin! Gerçekten kim Allâh'a ortak koşarsa muhakkak ki Allâh (tevhîd ehline âit olan) cenneti ona haram kılmıştır. Onun sığınağı ancak (müşrikler için hazırlanmış olan) o ateştir.

(Allâh'ın hakkı olan ibadeti O'nun yaratıklarına tahsis ederek en büyük zulmü işlemiş olan) o zâlimler için yardımcılardan hiçbiri de yoktur." demişti.

73- Andolsun ki: "Gerçekten Allâh için üçüncüsüdür(; üç ilâhtan biridir)!" demiş olan (Hristiyan fırkalarına bağlı) kimseler de kâfir olmuştur.

Hâlbuki bir tek İlâh'tan başka hiçbir ilâh yoktur.

Söylemekte oldukları şeyden vazgeçmezlerse, kasem olsun ki; kâfir olmuş bu kişilere çok acı verici pek büyük bir azap mutlaka dokunacaktır.

Muhammed ibni Kâ'b (Radyallâhu anh) şöyle rivayet etmiştir: Allâh-u Te'âlâ Meryem oğlu İsa'yı göklere kaldırıncâ. Benî İsrâîlîn âlimlerinden yüz kişi toplanarak aralarında: "Siz kalabalık bir ümmetsiniz, bu durumda görüş ayrılığına düşmenizden korkulur. Öyleyse içinizden on kişi eksiltin!" dediler.

Fakat sayılarının yine çok olduğunu ve bu durumda bir görüş üzere birleşemeyeceklerini anlayınca, İçlerinden onar onar azalttılar ve neticede on kişi kaldı. En sonunda: "Şu anda bile çoksunuz, altı kişiyi çıkarın!" diyerek dört kişi kaldılar ve İsa (Aleyhisselâm) hakkında aralarında tartışmaya başladılar.

İçlerinden biri: "Gaybı Allâh'tan başkasının bilemeyeceğini biliyorsunuz! O, gaybıları bildiğine göre, demek ki Allâh'tı, istediği kadar yerde kaldı, sonra dileyince göğe yükseldi!" dedi. İkinci şahıs: "Biz İsâ'yı da, annesini de tanıyoruz, o halde o, olsa olsa Allâh'ın oğludur!" dedi. Bir diğeri ise: "Ben sizin dediğiniz gibi demiyorum! Çünkü İsâ bize kendisinin Allah'ın kulu, ruhu ve Meryem'e bıraktığı kelimesi olduğunu söylerdi. Biz de onun kendisi hakkında dediği gibi İnanırız! Ben sizin onun hakkında büyük bir iftira söylemiş olmanızdan endişe duymaktayım!" dedi. Dördüncü kişi de ona tâbi oldu.

Sonra bu kişiler insanların karşısına çıkınca, insanlar onlara İsâ (Aleyhisselâm) hakkındaki görüşlerini sordular, hepsi de cevaplarını verdiler ve böylece her üç görüşe de tâbi olan fırkalar türedi.

İşte bu ve bir önceki âyet-i kerîmede Allâh-u Te'âlâ iki fırkanın kâfir edici sözlerini ve inançlarını beyan ederken, daha önce geçen 66. âyet-i kerîmede ise, doğru inanca sahip olan fırkaya işaret buyurdu. (Süyûtî, ed-Dürü'l-mensûr: 3/122)

Hristiyanların teslis akidesinin tahlil ve reddiyesi için bakınız: Nisa Sûresi: 171

74- Hâlâ (bu bâtil inançlarından uzaklaşarak) **Allâh'a tevbe etmeyeceklerini ve O'ndan bağışlanma istemeyecekler mi? Oysa Allâh** (tevbe etmeleri durumunda onları çokça bağışlayan bir) **Gafûr'dur**, (iman eden kullarına ziyadesiyle acıyıp, fazl-u kereminden bağışlarda bulunacak bir) **Rahîm'dir**.

75- Meryem oğlu Mesîh (Allâh'ın oğlu değildir,) **ancak bir peygamberdir ki, ondan önce de nice rasûller muhakkak** (gelip) **geçmiştir**.

Annesi de (Allâh'ın eşi değildir, ancak çok doğru kul olan) **bir siddîkadır**.

İkisi de (birer kul ve beşer oldukları için) **yemek ye**(meye kendilerini mecbur hissede) **rlerdî**.

(Habîbim!) **Bak ki Biz** (inançlarının yanlışlığını gösteren) **delilleri onlara nasıl iyice açıklıyoruz! Sonra yine bak ki onlar hâlâ** (hakkı bulmaktan) **nasıl döndürülebiliyorlar?**

76- (Habîbim!) De ki: "Siz Allâh'ı bırakıp da sizin için ne herhangi bir zarar(ı savuşturmay)a, ne de herhangi bir fayda (sağlama)ya gücü yetmeyen (İsâ ve annesi gibi âciz) şeylere mi tapıyorsunuz?

Hâlbuki (bütün sözleri hakkıyla duyan bir) **Semî' ve** (tüm inançları tam manasıyla bilerek, iyiye iyi, kötüye kötü karşılık verecek bir) **Alîm** (olan) **yalnızca O Allâh'tır."**

77- (Habîbim!) De ki: "Ey Kitap ehli! (Kiminiz İsâ (Aleyhisselâm)ı ilâhlığa yükselterek, kiminiz de peygamberliğini inkâr ederek) **hak olmayan bir aşırılıkla** (hareket edip de) **dininiz hususunda haddi aşmayın!**

Bir topluluğun kötü arzularına da asla uymayın ki, gerçekten onlar (Muhammed (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)in gönderilişinden) **daha önce** (kendi şerî'atlarını yaşamaktan) **sapmışlar**, (kendilerine uyan) **birçok kimseyi de saptırmışlar ve** (Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem) gönderilince, onu kıskanıp yalanlayarak) **yolun doğrusundan sapmışlardır!"**

78- İsrâiloğullarından o kâfir olmuş kimseler, hem Dâvûd'un hem de Meryem oğlu İsâ'nın lisanı üzere (indirilmiş olan Zebûr ve İncil'de) **lanetlenmiştir**.

İşte sana! Bu, şu nedenledir ki; onlar (emirlere) **isyan etmişler ve** (Allâh tarafından konulan) **haddi aşmakta bulunmuşlardır**.

İbni Abbâs (Radıyallâhu anhumâ)nın beyanına göre; İsrâiloğullarının kâfirleri tüm peygamberlerin diliyle lanetlenmişlerdir. Nitekim Mûsâ (Aleyhisselam)ın diliyle Tevrât'ta, Dâvûd

(Aleyhisselâm)ın devrinde Zebur'da, İsâ (Aleyhisselâm) döneminde İncil'de, Muhammed (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)in lisanıyla da Kur'ân-ı Kerîm'de bu lanet kendilerine ulaşmıştır.

Dâvûd (Aleyhisselâm)ın laneti, ashâb-ı sebt hakkında olmuştur. Cumartesi günü balık avlayarak haram işleyen bu kişiler, Dâvûd (Aleyhisselâm)ın kavmi olup. Eyle denen yerde yaşamaktaydılar. A'râf Sûresinin 163-166. âyet-i kerîmelerinde belirtildiği üzere; bu kavim haddi aşınca Dâvûd (Aleyhisselâm) onlara: "Ey Allâh! Onlara laneti elbise gibi ve eteklikteki bağ yerlerine takılan kemer gibi giydirdi! Öyle ki onları bir âyet ve yaratıklarına bir ibret yap!" diye bedduada bulunmuş, bunun üzerine o toplum maymunlara ve domuzlara dönüşmüştür. (Beğavî: 2/55; Âlûsî: 6/211)

İsâ (Aleyhisselâm) da, gökten inen sofradan yeyip içtikten sonra hâlâ inanmayan toplum hakkında: "Ey Allâh! Sofradan yedikten sonra kâfir olanlara, âlemlerden hiçbirine yapmadığın bir azap ile azap et ve cumartesi ashabına lanet ettiğin gibi onlara da lanet et!" diye bedduada bulununca, aralarında hiçbir kadın ve çocuk bulunmayan beşbin kişilik topluluk domuzlar hâline gelmiştir. (Beyzâvî, Neseî, Âlûsî)

Ayrıca İsâ (Aleyhisselâm): "Ey Allâh! Bana ve anneme iftira edenlere lanet et ve onları alçak kimseler ve maymunlar yap!" diye İsrâiloğullarına genel manada lanette bulunmuştur. (Taberî; No: 12305-306, 4/656)

79- Onlar kendisini işlemiş oldukları bir münker(in benzerini işlemek)den birbirlerini engellemiyorlardı / kendisini yap(mayı arzula)dıkları bir münkerden vazgeçmezlerdi / Yapmakta oldukları bu (günahlara karşı nemelâzımcılık) iş(i), yemin olsun ki; elbette ne kadar kötü olmuştur!

İyiliği emredip kötülükten nehyetme vazifelerini ihmal edenlerin zemmi hakkındaki hadîs-i şerif ve rivayetler için bakınız: Rûhu'l-Furkan: 7/403-415

80- (Habîbim!) Sen o (Yahudi ve Hristiya)nlardan birçoğunu (sana ve müminlere karşı kızgınlıklarından dolayı), o kâfir olmuş (müşrik ve kitapsız) kimselerle dostluk eder oldukları halde görürsün.

Yemin olsun ki; nefislerinin kendileri için önceden hazırlamış olduğu o şey elbette ne kötü olmuştur ki, böylece Allâh kendilerine gazap etmiştir, bu nedenle de onlar azap içinde ebedî kalıcı kimselerdir!

81- Eğer onlar Allâh'a, o peygamber (Muhammed (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem))e ve ona indirilmiş olan (Kur'ân)a (doğru dürüst) inansalardı, o (müşrik ola)nları dostlar edinmezlerdi. Velâkin onlardan birçoğu (kendi dinlerine bağlılıktan bile çıkmış) fâsık kimselerdir.

82- Andolsun ki; elbette Yahudileri ve o şirk koşmuş olan kimseleri, iman etmiş olanlara düşmanlık yönünden mutlaka insanların en şiddetlisi bulacaksınız! Ama yemin olsun ki: "Şüphesiz biz Hristiyanlarız!" demiş olan kimseleri de, inanmış olan kimselere sevgi bakımından elbette o (insa)nların en yakını bulacaksınız.

İşte sana! Bu, şu sebeptir ki; şüphesiz onlardan bir kısmı (ilim ve ibadetle meşgul olan) keşişler ve (âhiret korkusuyla dünyayı bırakıp manastıra kapanan) rahiplerdir, bir de gerçekten onlar (Yahudilerden farklı olarak, doğruyu anladıklarında hakkı kabul etmekten ve ona uymaktan) büyüklük taslamazlar.

Ebû Hayyân (Rahimehullâh)ın beyanı vechile; bu âyet-i celîlede Hristiyanların, Müslümanlara dost olduğu açıklanmamış, ancak onların Yahudilerden ve müşriklerden daha yakın olduğu bildirilmiştir Yahudilerin düşmanlıklarının şiddeti izaha muhtaç değildir, zira onların inançlarına göre; din bakımından kendilerinden olmayan kimselere hangi yol ve şartla olursa olsun kötülük

yapmak farzdır. Böylece öldürebildiklerini öldürürler, değilse malları gasp etmek, hırsızlık yapmak veyahut çeşitli hile, tuzak ve desiseler kurmak suretiyle insanlara ellerinden gelen zararı yapmaya çalışırlar.

Hristiyanların inancı ise böyle değildir; aksine onların dinine göre, başkalarına eziyet yapmak haramdır. Ama şu bilinmelidir ki; Hristiyanlar inanç konusunda Yahudilerden daha kötü durumdadırlar, zira Yahudilerin inancının bozukluğu peygamberlik konusunda, Hristiyanları ise ilâhlık mevzuundadır. Cessâs ve Beğavî gibi âlimler, âyet-i kerîmenin bütün Hristiyanları kastetmediğini bilakis Necâşî ve arkadaşları gibi İslâm'ı seçen bir taife hakkında indiğini açıkladıktan sonra: "Müslümanları öldürmek, esir etmek, şehirlerini harap etmek, mescitlerini yıkmak ve mushaflarını yakmak gibi zulümler hususunda Hristiyanlar da Yahudiler gibidir!" demişlerdir. Sebeb-i nüzulle ilgili rivayetlerde bu görüşü doğrular niteliktedir, bakınız: Rûhu'l-Furkan: 7/420-449

83- (Nitekim Hristiyan olan Habeşistan hükümdarı Necâşî ve yanında bulunan rahipler) **o Rasûle indirilmiş olan (Kur'an)ı (sahabe-i kiramdan) işittikleri zaman, (kendi kitaplarından bildikleri için kolayca) tanımış oldukları o haktan dolayı sen onların gözlerini yaştan dolup taşar halde görürsün!**

Derler ki: "Ey Rabbimiz! Biz (işittiğimiz Kurana ve onu getiren Muhammed (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)e) iman ettik.

Artık bizi de (kıyamet günü diğer ümmetler hakkında) şahitlik yapacak olan / (İslâmın hak dîn olduğuna inanıp) şahit olan / (Müslüman topluluk)lar(ı) ile birlikte yaz!

Ibni Abbâs (Rodıyallâhu anhümâ)dan rivayet edildiğine göre; bu âyet-i kerime Necâşî ve arkadaşlarından bahsetmektedir, zira Cafer-i Tayyar (Radiyallâhu anh) onlara Meryem ve Tâ-Hâ Sûrelerinden bazı âyetler okuduğunda Necâşî yerden bir saman çöpü alarak: "Allâh'a yemin olsun ki; bu okunan, Allâh-u Te'âlâ'nın İncîl'de buyurduğuna şu kadarcık bile ilavede bulunmadı!" dedi ve Cafer (Radiyallâhu anh) kıraatini bitirinceye kadar o heyet ağlamayı sürdürdü. Yine böylece Cafer (Radiyallâhu anh) ile birlikte Habeşistan'dan gelen heyete Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem) Yâsîn-i şerîf okuduğunda onlar da ağladılar.

84- Ne oldu bize de, Allâh'a ve bize gelmiş olan o hakka iman etmeyelim? Oysa biz Rabbimizin bizi (peygamberler ve müminlerden oluşan) salihler topluluğu arasına girdirmesini arzulamaktayız!"

85- İşte (itikatlarını belirtmek üzere) söylemiş oldukları şeyden dolayı Allâh onları, içinde ebediyen kalıcı oldukları pek kıymetli cennetlerle mükafatlandırmıştır ki; (köşklerinin ve ağaçlarının) altlarından sürekli ırmaklar akmaktadır. İşte sana! (İtikat ve amel hususunda) güzel davrananların karşılığı ancak budur!

86- Ama o kimseler ki kâfir olmuşlardır ve Bizim âyetlerimizi yalanlamışlardır, işte sana! Onlar da ancak o şiddetle tutuşmuş ateşin ayrılmaz arkadaşlarıdır.

87- Ey iman etmiş olan kimseler! (Rahipliğe özenip de, uyuma, ailenize yanaşma, et yeme ve koku sürme gibi) Allâh'ın sizin için helâl kılmış olduğu o temiz ve lezzetli şeyleri (kendinize) haram kılmayın ve (helâl-haramın tespiti hususunda yahut helâlleri fazla tüketme noktasında) haddi aşmayın!

Şüphesiz ki Allâh (koyduğu) sınırı aşanları sevmez (, bu yaptıklarına rıza göstermez ve cezalarını verir).

88- Allâh'ın sizi rızıklandırmış olduğu şeylerden helâl ve hoş olanını yeyin ve O Allâh'ın

hükümlerine isyan)dan hakkıyla sakının ki siz sadece O'na inancı kimselersiniz!

89- (Yanılma ve yanlış anlama yüzünden doğru sanıp da yaptığınız) **yeminlerinizdeki lağiv sebebiyle Allâh sizi cezalandır**(mak üzere herhangi bir keffâretle sorumlu tut)maz **velâkin** (kalplerinizin azmi sonucu) **yeminleri sıkıca bağlamanız nedeniyle sizi mesul tutar.**

Artık bunu (akdedip, bozmanızı)n **keffâreti**; **ailenize yedirmekte olduğunuz şeyin orta hallisinden on fakiri yedirmek yahut onları giydirmek ya da bir köle âzâd etmektir.** Her kim (bunları yerine getirme imkânı) **bulamazsa**, (onun yapması gereken) **üç günün orucudur. İşte sana! Yemin ettiğiniz** (ve bozduğunuz) **zaman yeminlerinizin keffâreti ancak budur!** (Önemli önemsiz her şeye yemin etmeyerek, yemin ettiğiniz zaman -bozmak hayırlı değilse- bozmayarak, aslında mümkün merteye hiç yemin etmeyerek, bozduğunuzda da keffâret ödeyerek) **yeminlerinizi koruyun / (Bozduğunuz zaman keffâret verebilmeniz için) yeminlerinizi** (nasılı yaptığınızı unutmayıp) **hafızada tutun /.**

(Ey mümin kişi!) **İşte sana! Allâh size** (serî'at hükümlerini ortaya koyan) **âyetlerini böylece** (eşsiz bir beyanla) **açıklıyor, tâ ki siz** (dîninizi hakkındaki bu bilgilere erişme ve yaptığınız yanlışlardan kolayca kurtuluş yolunu öğrenme nimetine) **şükredesiniz!**

Yeminler; bozulduğunda keffâret gerektiren ve gerektirmeyen, bir de yemin edenin hiçbir şekilde sorumlu olmayacağı yeminler olmak üzere üçe ayrılır. Keffâret gerektiren ve yemîn-i mün'akide diye adlandırılan birinci kısım, kişinin bir şeyi yapıp yapmayacağına dair ettiği yeminlerdir ki; yeminini bozması durumunda âyet-i kerîmede beyan edilen dört türlü keffâretten biri gerekir. Keffâret gerektirmeyen yeminler ise; kişinin kasıtlı bir şekilde yalan yere yaptığı yeminlerdir ki; yemîn-i ğamûs diye adlandırılan bu tür yeminler hiçbir keffâretle temizlenemeyecek kadar büyük bir günah olduğu için tevbe ve istiğfardan başka bir çıkış yolu yoktur. Ama kişi, doğru bildiğini sanarak bir şeye yemin eder de, sonra onun öyle olmadığı anlaşılırsa, işte buna yemîn-i lağiv denilir ki, bundan dolayı ne bir keffâret, ne de bir günah söz konusu değildir.

90- Ey iman etmiş olan kimseler! Şarap (gibi sarhoş edici tüm içkiler), **kumar**, (tapınılmak için) **dikili taşlar ve fal okları ancak şeytanın amelinden olan** (ve sadece onun hoş gösterip sebebiyet verdiği) **birer pisliktir. Öyleyse bu** (anlatıla)ndan **uzak durun, tâ ki siz** (Allâh'ın gazap ve azabından kurtulup) **felâha erişebilirsiniz!**

91- Şeytan, şarap (gibi içkiler) **ve kumar sebebiyle ancak aranızda düşmanlık ve kin yerleştirmek, bir de sizi Allah'ın zikrinden ve namazdan alıkoymak ister. Artık siz** (bunlardan) **vazgeçen kimselersiniz değil mi?!**

Ömer ibni Şurahbîl (Radıyallâhu anh) şöyle anlatmıştır: Ömer ibni Hattâb (Radıyallâhu anh): "Ey Allâh! Şarap hakkında bize yeterli bir açıklama yap!" deyince Bakara Süresindeki: "Sana şarap ve kumardan sorarlar!" âyet-i celîlesi indi. Bunun üzerine Hazret-i Ömer (Radıyallâhu anh) çağrılarak bu âyet-i kerime kendisine okunduysa da o yine aynı duayı tekrarladı.

O zaman Nisa Süresindeki: "Ey iman edenler! Sarhoşken namaza yaklaşmayın!" âyet-i kerîmesi nazil oldu ki, ondan sonra Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)in müezzini kamet getirirken: "Sarhoş olan namaza yaklaşmayın!" diye nida ederdî. Tekrar Hazret-i Ömer çağrılarak bu âyet-i kerime kendisine okununca o bununla da yetinmeyerek aynı duayı yaptı. Bu sefer Mâide Süresinin bu âyetleri nazil olunca o: "Vazgeçtik, vazgeçtik!" diyerek memnuniyetini dile getirdi. (Tirmizî, Tefsîr. 6, No: 3049, 5/253)

Âyet-i kerîmelerin iniş sebebi hakkındaki diğer rivayetler; şarabın satılmasının ve üzüm satmanın hükmü; içki içenin İslâm'daki cezası; uyuşturucu madde kullanımının hükmü; kumarın, özellikle tavla ve satranç oynamanın zemmiyle ilgili hadîs-i şerif ve rivayetler; ayrıca

içkiden sakınmanın lüzumunu bildiren hadîs-i şerif ve rivayetler için bakınız: Rûhu'l-Furkan: 8/8-55

92- (Emir ve yasaklarına riâyet hususunda) **Allâh'a da itaat edin, o Rasûle de itaat edin ve** (onlara muhalefetten) **sakının! Eğer** (onların hükümlerinden) **yüz çevirerseniz, bilin ki** (ne Allâh'a ne de peygambere hiçbir zarar veremezsiniz. Çünkü) **Bizim Rasûlümüz üzerine düşen, ancak apaçık bir duyurudur!** (O da bu vazifesini hakkıyla yapmıştır. Dolayısıyla onun tebliğine uymayanlar ancak kendilerine zarar vermişlerdir.)

93- (Yasaklanmadan önce) **ye(yip iç)miş oldukları şeyler hususunda, iman etmiş olanlar ve salih ameller işlemiş bulunanlar üzerine hiçbir günah yoktur, ancak** (diğer haramlardan) **iyice sakınmışlarsa, iman(da sebat) etmişlerse ve iyi ameller işlemişlerse,** (içki ve kumar haram edildikten) **sonra** (onlardan da) **tamamen sakınmışlarsa ve** (onların harâmîyetine) **inanmışlarsa, daha sonra da takva üzere** (sabit) **olmuşlar ve güzel amel yapmışlarsa** (bu böyledir, zira bu şekilde takvâyâ riâyet edenler, evvelce kendilerine mubah olan şeylere ne kadar alışık olsalar da, yasaklandığı anda ondan da sakınacakları için, hiçbir yediklerinden ve içtiklerinden sorumlu olmazlar)!

Allâh (her işte iyiyi ve güzeli arayan, bir de iman, salih amel, takvâ ve ihsan gibi vasıflarla Kendisine yaklaştırmaya çalışan) **o muhsin kimseleri sever**(, onların bu amellerine rıza gösterir, bu nedenle de onlara azap etmez).

94- **Ey iman etmiş olan kimseler! Andolsun ki; Allâh** (ihramlıyken) **ellerinizin ve mızraklarınızın kendisine ulaşacağı av cinsi bir şeyle**(; onu yakalayacak mısınız, yakalamayacak mısınız diye) **elbette sizi imtihan** (edenin muamelesine tâbi) **edecektir ki, böylece Allâh Kendisinden gıyaben korkmakta olan kimseyi** (ezelde bildiği gibi, yaratılışından sonra da mevcut haliyle) **bilsin!**

İşte sana! Artık bundan sonra her kim (ihramlıyken avlanarak) **haddi aşarsa, işte onun için çok acı verici pek büyük bir azap vardır.**

95- **Ey iman etmiş olan kimseler! Siz ihramlı kişilerken av öldürmeyin! İçinizden her kim onu kasten öldürürse, işte sana!** (O kişinin yapması gereken;) **ya Kâ'be'ye ulaşacak bir kurbanlık olmak üzere, öldürmüş olduğu hayvanın misli bir ceza** (ödemesidir) **ki; sizden adalet sahibi iki kişi ona karar verecektir.**

Yahut yoksulların yiyeceği olan bir keffâret ya da (isterse) **bu** (fakirlere vermekle yükümlü olduğu)nun **dengi bir oruçtur** (ki, bu durumda her ölçeğe mukabil bir gün oruç tutacaktır), **tâ ki o,** (yapmış olduğu haram) **işinin vebalini tatsın! Allâh geçmiş olan** (avlanmalarınız)ı **affetmiştir. Ama her kim** (bu harâmîyetin tespitinden sonra böyle bir günaha tekrar) **dönerse, artık Allâh ondan intikam alacaktır. Zaten Allâh** (her konuda istediği hükmü verme gücüne sahip bir) **Azîz'dir,** (İslâm'ın hududunu aşıp, isyanında ısrar edenlere karşı da) **intikam sahibidir!**

96- **Size ve yolculara bir fayda olsun için,** (yenen ve yenmeyen cinsten tüm) **deniz av(lar)ı**(ndan faydalanmak) **ve onun yiyeceği**(ni yemek) **size helâl kılınmıştır. Kara avı ise ihramlı kimseler olmakta dâim olduğunuz sürece size yasaklanmıştır.** (Haremde ve ihramda avlanma konusunda) **O Allâh'tan hakkıyla sakının ki ancak Kendisin**(in huzûr-u manevîsin)e **haşrolunacaksınız!**

97- **Allâh Kâ'be'yi; o** (saygıdeğer) **Beyt i Harâmı, o** (haccın kendisinde eda edildiği) **haram ayı,** (hac kurbanı olarak Mekke'ye hediye edilen) **kurbanları ve** (özellikle) **gerdanlıktı olanları insanlar**(a maddi manevi yararlar sağlamak) **için birer kalkınma** (vesilesi) **yapmıştır.**

İşte sana! Bu, siz bilirsiniz diyedir ki; şüphesiz Allâh göklerde olanları da yerde bulunanları da bilmektedir ve muhakkak ki Allâh her şeyi (hakkıyla bilen bir) Alîm (olduğu için yasakların vukuundan evvel caydırıcı tedbirler düzenlemekte)dir!

98- Bilin ki; gerçekten Allâh, (harem ve ihram gibi sınırlarını çiğneyen ve bunda ısrarcı olup tevbe etmeyenlere karşı) azabı çok şiddetli olan bir Zât'tır, yine muhakkak ki Allâh (hac ibadetinin yapılmasına vesile olan meşâ'ir-i izama tazim edenlerin günahlarını çokça bağışlayan bir) Ğafûr'dur; (yaptıkları yanlışlardan vazgeçenlere ziyade acıyan bir) Rahîm'dir.

99- O Rasûl üzerine düşen, ancak (İslâm'ın hükümlerini açıklayıp) tebliğ (etmek)dir!

Allâh açıklamakta olduğunuz şeyleri de, gizlemekte bulunduğunuz şeyleri de bilmektedir!

100- (Habîbim!) De ki: "(Ey ibret nazarıyla olaylara bakan kişi! Kötü ameller, basit insanlar ve haram kazançlar gibi) pis (şeyler)in çokluğu seni hayran bırakmış olsa da, pis ve temiz (hiçbir zaman) eşit olmaz.

Artık ey (nefsânî düşüncelerden arınmış) hâlis akılların sahipleri! (Pisi temize tercih hususunda) Allâh'tan hakkıyla sakının, tâ ki siz (büyük sevaplar ve sonsuz nimetler kazanarak) felâha erişebilesiniz!"

101- Ey iman etmiş olan kimseler! Birtakım şeyler(in mahiyetin)den sormayın ki; onlar size açıklanacak olurlarsa sizi üzerler! Yine de siz (vahiy devam ettiği sıra) Kur'ân peyderpey indirilirken onlardan soracak olursanız, onlar size açıklanır. (Ama üzeri nize vazife olmayan şeyleri karıştırırsanız, katlanılması zor olan ağır emirlerle muhatap olur, onları da yapamayınca kendinizi Allâh'ın gazabına hedef etmiş olur sunuz!) Allâh (geçmişte) onlar (hakkındaki sorularınız)ı affetmiştir. (O halde mükellef tutulmadığınız konularda soru sormayın.) Allâh (tevbe edenleri çokça bağışlayan bir) Ğafûr'dur; (uyarmaksızın azap etmek-te acele davranmayan bir) Halîm'dir.

Enes (Radiyallâhu anh)dan rivayet edildiği üzere; bir gün Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)e ısrarla çok soru sorulunca öfkelenerek minbere çıkıp: "Bu gün bana hangi şeyden sorarsanız muhakkak onu size açıklarım!" buyurdu. O sıra ben sağa sola bakmaya başladım, bir de gördüm ki herkes başını elbisesinin içine sokmuş vaziyette ağlamaktalar. O sırada, insanlarla kavga ettiği zaman babasından başkasının adıyla çağrılmakta olan bir adam Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem)e babasının kim olduğunu sorunca: "Huzâfe'dir!" buyurdu. Bunun üzerine Ömer (Radiyallâhu anh): "Rab olarak Allâh'tan, din olarak İslâm'dan, Rasûl olarak da Muhammed (Sallûllâhu Aleyhi ve Sellem)den razı olduk. Fitnelerden Allâh'a sığınırız!" demeye başladı. O zaman Rasûlüllâh (Sallâllâhu Aleyhi ve Sellem): "Hayır ve şer hakkında bu gün gibisini asla görmedim! Şüphesiz ki cennet ve cehennem bana gösterildi de ben onları şu mihrap duvarının arkasında gördüm!" buyurdu. İşte bunun üzerine müminleri fuzûli yere soru sormaktan nehyeden bu âyet-i kerîme nazil oldu.

102- Gerçekten sizden önce de (İsrâîloğullarına mensup) bir toplum bunlar (gibi uygunsuz soruları) sormuştu da, sonra onlar sebebiyle kâfirler olmuştu.

103- Allâh ne bahîre, ne sâibe, ne vasîle, ne de hâm diye bir şey meşru kılmamıştır. Lâkin o kâfir olmuş kimseler (kendi kafalarından bu gibi hükümler uydurup, bunu da Allâh'a mal ederek) Allâh'a karşı yalan uydurmaktadırlar.

Zaten onların birçoğu(nu teşkil eden sıradan insanlar, helâl-haram diye bir şey) anlamaz(, ancak bu hususta, körü körüne liderlerine uyar)lar.

Cahiliyet devrinde Araplar, beş kere doğurup son yavrusu erkek olan deveye "Bahîre" adını verirler ve kendisinden istifadeyi haram kılarlardı, putlar adına âzâd edilip salıverilen deveye "Sâibe" derler, beş batında ikiz dişi doğurup on dişi yavru koyun veya deveye "Vasîle" derler ve onu sadece kadınlara yasak ederlerdi. On sene tohumluk için kullanılıp yasaklanan develere de "Hâm" adını verirler de: "Bunlar sırtını korudu!" diyerek binilme ve sağılma suretiyle bu hayvanlardan istifadeyi yasaklardı. Artık o hayvanlar hiçbir sudan ve meradan kovulmazlardı. İşte bu âyet-i kerîmede Allâh-u Te'âlâ, câhiliyet ehlinin bu uydurmalarının Kendisi nezdinde meşru bir şey olmadığını beyan ederek, insanların vahye dayanmaksızın kendi kafalarından meşru ettikleri şeylerin Allâh katında hiçbir meşrûiyeti bulunmadığını, aksine bir akılsızlık eseri olduğunu ortaya koymuştur.

104- Onlara: "(Helâl ve haramları anlayabilmeniz için) Allâh'ın indirmiş olduğu şey(in hüküm) ve o Rasûl(ün sünneti) e gelin!" denilince(, akıllarının kıtlığından ve körü körüne taklitten başka dayanakları olmadığından): "Babalarımızı üzerinde bulduğumuz şey bize (yol olarak) yeter!" derler. Peki ya babaları (hak ve hidâyet adına) hiçbir şey bilmeyenler ve (hiçbir hakikate) hidâyet bulamayanlar olmuşlarsa da mı (atalarının yolu onlara yeterli olacak)?

105- Ey iman etmiş olan kimseler! Siz kendiniz(i ıslah etmey)e bakın! Siz (iyiliği emredip kötülükten nehyederek) hidâyet üzere bulunursanız, (doğru yoldan) sapmış olan kimse(nin düşeceği azap) size zarar vermez.

Hepinizin birlikte dönüşünüz ancak Allâh'adır. Sonra O, yapmakta bulunmuş olduklarınız(ın ne karşılık kazandırdığını) size tamamen haber verecektir.

Ekseri ulemânın benimsediği görüşe göre; âyet-i celîleden, iyiliği emretmenin terk edilebileceği gibi bir mana çıkartılamaz. Ancak kastedilen mana; itaat eden kimsenin isyankârların günahından mesul tutulmayacağıdır. İyiliği emredip kötülükten nehyetme vazifesinin farz oluşu birçok âyet-i kerîme ve hadîs-i şerifle sabitken, buradan kimsenin nemelâzımcılığa delil çıkarması mümkün değildir. Zira burada, sapıtanların müminlere zarar veremeyeceği konu edilirken, inananların hidâyette olmaları şartı getirilmiştir. Hidâyette olmak ise, kişinin hem kendisi hem de başkaları hakkında iyiliği emredip kötülükten nehyetmesi durumunda ancak gerçekleşir. Tabi ki bu durumda üzerine düşen görevi yerine getiren kimseye, sapıtanların yaptığı yanlışlar zarar vermeyecektir. Fakat nemelâzımcılık yapıldığında, yaşla kurunun birlikte yanacağına dair birçok âyet-i kerîme ve hadîs-i şerif mevcuttur.

Âyet-i kerîmenin iniş sebebiyle ilgili görüşler; iyiliği emredip kötülükten nehyetme vazifesinin ehemmiyetini ifade eden hadîs-i şerif ve rivayetler, bu konuda bazı hükümler ve hikmetler, ayrıca bu vazifenin hangi durumlarda terk edilebileceğiyle alâkalı hadîs-i şerif ve rivayetler için bakınız: Rûhu'l-Furkan: 8/197-223

106-Ey iman etmiş olan kimseler! Aranızdaki şahitlik, vasiyet zamanı sizden birine (memleketindeyken) ölüm (sebeplerinden biri) gelip çattığı zamandır.¹

(Bunu) **ya siz(in akrabanız olan kişiler)den adalet sahibi iki kimse yahut siz yer(yüzün)de yolculuk ettiğiniz zaman size ölüm musibeti vurmuşsa, sizden olmayan diğer iki kişi (yerine getirir)!**

Eğer (bu iki kişinin güvenilirliğinden) şüphe etmekteyseniz, ikisini de (insanların toplanma vakti olan) o (ikinci) namaz(ın)dan sonra alı koyarsınız da, onlar:

"(Hakkında şahitlik yaptığımız kişi soy bakımından) yakınlık sahibi de olsa, O (Allâh-u Te'âlâ adı)na (yapacağımız yemine) karşı (dünyevi az) bir pahayı satın almayız ve Allâh'ın (önemli tutulup korunmasını emrettiği) şahitliğini gizlemeyiz, o (şahitliği gizleyip hainlik yaptığımız) takdirde gerçekten de biz, elbette (bile bile) günah işleyen kimselerdeniz." diye Allâh'a

yemin ederler. ¹(ed-Dürü'l-Masûn)

107- Sonradan bu ikisinin gerçekten (yalan söyleyerek) bir günah kazanmış olduklarına vâkıf olunursa, (o zaman, ölecek kişi tarafından vasîliğe seçilme hususunda²) onlara karşı haklı durumda bulunan kimselerden (ve ölüye) en yakın (olan mirasçılar arasından haksızlığa uğratılan) diğer iki kişi(, yalan yere şahitlik yapan) o ikisinin yerine geçerler de(, aynı onlar gibi ikindi namazından sonra durdurularak):

"Elbette bizim (yeminli) şahitliğimiz o ikisinin şahitliğinden daha doğrudur ve biz (bu yeminimizde kimsenin hakkına tecavüz ederek) haddi aşmadık.

O (yalan yere yemine teşebbüs ettiğimiz) zaman şüphesiz ki biz elbette (batılı hak yerine geçiren) zâlimlerdeniz." diye Allâh'a yemin ederler. ²(Âlûsi)

108- İşte sana! Bu (şahitleri yemin ettirmekle ilgili usûl), onların (hainlik yaparak) şahitliği (değiştirmeyip, bilakis yükledikleri) aslî şekli üzere yerine getirmelerine, ya da yeminlerinden sonra (diğer şahitler tarafından yapılacak) başka yeminlerin tekrarlan(ması sebebiyle yalancılıklarının meydana çık)masından kork(up da şahitliği doğru yap)malarına / yemin lerin (vârislere) çevrilmesinden korkmalarına / daha yakındır. (Yalan yere yemin ve yalancı şahitlik gibi konularda) Allâh'tan hakkıyla sakının ve (yapılan vasiyetleri kabul kulağıyla iyice) dinleyin! (Eğer böyle yapmazsanız, Allâh'a itaat dairesinden çıkmış fâsik bir toplum olursunuz.) Allâh da o fâsiklar toplumunu (cennet yoluna) hidâyet etmez!

109- (Unutmayın) o günü ki; Allâh peygamberleri toplar da: "(Elçilik görevinizi ümmetlerinize ulaştırdığınızda,) ne ile cevaplandınız?" buyurur, onlar da:

"(Bize verdikleri cevaplarında samimi olup olmadıkları hususunda ve bizden sonra neler yaptıklarına dair, Senin ilmine nazaran) bizim için hiçbir bilgi yoktur!

Şüphesiz bütün gaybları hakkıyla bilen Sensin, ancak Sen!" derler.

Birçok âyet-i kerîmede peygamberlerin, ümmetleri hakkında şahitlik yapacakları belirtilmişken, burada onların, bir şey bilmediklerini ifade edip ilmi Allâh-u Te'âlâ'ya havale etmeleri, onların ümmetlerine şahitlik yapmayacakları anlamına gelmez.

Nitekim İbni Abbâs, Süddî, Hasen ve Zeyd ibni Eslem (Radiyallâhu anhüm) gibi bir cemaatin beyanına göre; "Kıyamet şiddetleri görülmeye başladığında insanların kalpleri adetâ yerlerinden sökülüp kopacağından, bu dehşet hâlini müşahede eden peygamberlerin akılları başlarından gidecek, bu sebeple onlar birçok şeyi unutarak bu sözü söyleyecekler, korkulan kaybolup akılları başlarına geldiğinde ise ümmetleri hakkında şahitlik yapmaya başlayacaklardır!" (Taberî, No: 12990-91, 5/125; Süyûti, ed-Dürü'l-mensûr: 3/327)

Aralarında çelişki var olduğu sanılan bu gibi bazı âyet-i kerimeler hakkında İbni Abbâs (Radiyallâhu anhümâ)nın pek önemli açıklamaları için bakınız: Rûhu'l-Furkan: 8/256-260

110- (Habîbim!) Allâh'ın buyurmuş olduğu o zamanı (düşün) ki: "Ey Meryem oğlu İsrâ! Senin ve annenin üzerinde bulunan nimet(ler)imi hatırla!

Hani seni o mukaddes ruh(a sahip olan Cebrâîl (Aleyhisselâm)) ile desteklemiştım de, sen (mucize olarak) beşikte de, (tebliğ vazifeni yerine getireceğin) yetişkin (çağına ulaşmış) iken de (eşit şekilde, kâmil bir akıl ve ifade gücüne sahip olarak) insanlarla konuşuyordun. Hani sana yazıyı / (geçmiş peygamberlere ait) kitab(lar)ı /, (dosdoğru ve hikmetli söz söylemek, helâl ve haram bilgisi ve gizli ilimlere derinlemesine vukûfiyet gibi) hikmet(ler)i, Tevrât ve İncîl'i (vasitasız olarak) öğretmiştiım! Hani sen Benim iznimle çamurdan kuş şekline benzer bir şeyi şekillendiriyor, sonra içine üflüyordun da o, Benim iznim (ve dilemem)le (canlı) bir kuş oluveriyordu. Anadan doğma körü ve alacalıyı da Benim iznim (ve kolay

etmem)le iyileştiriyordun! Hani sen Benim iznimle ölüleri (kabirlerinden diri olarak) çıkarıyordun. Hani sen kendilerine açık deliller getirdiğinde, içlerinden o (mucizelere inanmayıp) kâfir(liklerinde dâim) olmuş kimseler: 'İşte bu (gösterdiklerin), apaçık bir büyüden başkası değildir!' de(yip, seni öldürmeye yelten)mişti de, Ben İsrâiloğullarını senden engelle(mek üzere seni göğe yükselt)miştım (de onları bu arzularına ulaştır-mamıştım)!

111- Hani (senin seçkin adamların olan) **havarilere**: 'Bana ve peygamberime iman edin!' diye (ilham yoluyla) vahyetmişim de, onlar: 'Biz iman ettik. Sen de şahit ol ki biz gerçekten (kendisini Allâh'a teslim eden) Müslüman kimseleriz! ' demişlerdi."

112- Vaktâ ki havariler: "Ey Meryem oğlu İsâ! Üzerimize gökten bir sofrayı indirmeye Rabbin güç yetirebilir mi?" demiş(ler)di.

O da: "(Mucizeler belirlediği halde özel istekte bulunma hususunda) Allâh'tan hakkıyla sakının! Eğer (Allah'ın üstün gücüne ve benim peygamberliğimin doğruluğuna) inanıcı kimseler olduysanız(, böyle uygunsuz taleplerden sakınmalısınız)!" demişti.

Havarilerin bu istekleri, Allâh-u Te'âlâ'nın kudreti ve İsâ (Aleyhisselâm)ın sadâkati hususunda bir nevi şüphe içinde oldukları anlamına gelmez. Ancak bu, İbrâhîm (Aleyhisselâm)ın, kalbi mutmain olsun diye Allâh-u Te'âlâ'dan ölüleri nasıl dirilteceğini kendisine göstermesini talep etmesi gibi değerlendirilmelidir.

Zira bu tür mucizeleri müşahedenin kalpte bir yatışma meydana getireceği inkâr edilemez. Zaten bir sonraki âyet-i kerimedeki sözlerinde geçen: "Kalplerimiz mutmain olsun diye bunu istiyoruz!" ifadesi, bu görüşün doğruluğunun bir ifadesidir.

113- Onlar: "(Biz bunu inadına istemiyoruz. Ancak) **biz istiyoruz ki** (teberrüken) **ondan yiyelimde**(, gayben inandığımızı gözümüzle de görerek) **kalplerimiz iyice yatışsın ve senin** (peygamberlik iddianda ve dualarımızın kabul olduğu hususunda) **bize gerçekten doğru söylemiş olduğunu** (delillerle bildikten sonra, şimdi ayan beyan) **bilelim, birde bu** (gördüğümüz mucizeye, dolayısıyla Allâh'ın birliğine ve senin hak peygamber olduğu)na(, diğer görmeyenler nezdinde) **şahitlik edenlerden / (uzaktan haber duyanlardan değil de, gözle) görenlerden / olalım!"** demişlerdi.

114- Meryem oğlu İsâ (onların niyetinin doğru olduğunu anlayınca, Allâh-u Te'âlâ'ya müracaat ederek): "Ey Allâh! Ey Rabbimiz! Üzerimize gökten bir sofrayı indir ki, (onun indiği gün) **bizim için, hem öncekilerimiz, hem sonrakilerimiz için bir bayram ve** (Senin kudretine, benim nübüvvetime dair) **Senden (gelen) bir âyet (ve mucize) olsun ve Sen** (katından özel bir nimetle) **bizi rızıklandır.**

(Rızıkları yaratan ve karşılıksız veren sadece Sen olduğun için) **rızık verenlerin en hayırlısı ancak Sensin!"** dedi.

115- (İsâ (Aleyhisselâm)ın bu duası üzerine) Allâh: "**Şüphesiz ki Ben** (bu isteğinize icâbeten) **onu üzerinize indiriciyim!**

Artık içinizden her kim bu (sofraya ulaşmas)ından sonra kâfir olursa, gerçekten de Ben ona öyle bir azap ile azap edeceğim ki âlemlerden hiçbirine onunla azap etmeyeceğim!" buyurdu.

İmam-ı Mücâhid gibi birtakım âlimler, sofrayı indikten sonra inkâr edecek olanların azaba düşeceklerini işiten kimselerin, istiğfar ederek bu isteklerinden vazgeçtiklerini, dolayısıyla böyle bir sofranın inmediğini söylemişlerse de, müfessirlerin cumhuruna göre bu sofrayı indirilmiştir.

Çünkü Allâh-u Te'âlâ: "Şüphesiz Ben onu sizin üzerinize indireceğim!" buyurmuştur ki bu ifade-i celile, herhangi bir şarta bağlı olmaksızın o sofranın mutlaka indirileceği hususunda ilâhî bir vaad olduğundan, cumhurun görüşü kabule şâyân görülmüştür.

Sofranın indiriliş kıssası için bakınız: Rûhu'l-Furkan: 8/308-315

116- (Habîbim!) **Hani Allâh buyurmuştu ki: "Ey Meryem oğlu Îsâ! Allâh'ı bırakıp da beni ve annemi iki ilâh edinin!" diye insanlara sen mi dedin?"**

O da demişti ki: "(Ortağın olmaktan) tenzih Sana! Benim için bir hak olmayan şeyi söylemem asla bana yakışmaz. Eğer ben onu söylemiş olduysam, zaten şüphesiz ki Sen onu bilmişsindir.

(Çünkü) **Sen benim içimde olan(malûmât)ı bilirsin, bense Senin Zât'ında olan (sonsuz ve gizli malumat)ı bilemem.**

Bütün (gizli ve) gaybları hakkıyla bilen, şüphesiz ki Sensin, ancak Sen!

117- Ben onlara: 'Benim de Rabbim, sizin de Rabbiniz olan Allâh'a ibadet edin!' diye Senin bana kendisini (söylememi) emretmiş olduğun şeyden başkasını söylemedim.

İçlerinde bulunduğum sürece ben kendileri üzerine bir şahit (ve gözcü) idim. Fakat Sen beni (göklere kaldırarak içlerinden) tamamen alınca, onlar üzerine (tam manasıyla gözcü ve koruyucu olan) Rakîb sadece Sen oldun. Zaten Sen (bizim sözlerimiz ve işlerimiz dâhil) her şeye (hakkıyla şahitlikte bulunan bîr) Şehîd'sin.

118- Eğer sen o (kâfir olarak ölecek ola)nlara azap edersen, şüphesiz onlar Senin kullarıdır! (Böyleyken Senden başkasına taptıkları için bu azabı hak etmiş olurlar ve Senin gibi mutlak bir Mâlike, Kendi mülkünde yaptığı şeyden dolayı itiraz edilemez.)

Şayet onlar(dan şirki bırakıp iman edecek olanlar)ı bağışlayacak olursan, muhakkak (isteği engellenemeyecek bir izzete sahip olan) Azîz de, (boş yere azap etmeyecek hikmete sahip olan) Hakîm de Sensin ancak Sen!"

119- (Bunun üzerine) Allâh buyurdu ki: "İşte bu (kıyamet günü), (başta tevhid olmak üzere, peygamberlerin tebliğ ettikleri itikat ve amelle ilgili tüm meselelerde, kendilerinden istendiği şekilde) sadâkat göster(meye devam ed)enlere doğruluklarının faydaverceği gündür!

İçerisinde sonsuza kadar dâim kalacakları pek değerli cennetler onlara aittir ki, (köşklerinin ve ağaçlarının) altlarından sürekli ırmaklar akmaktadır!

Allâh onlar(ın kabule şâyân çalışmaların)dan razı olmuştur. Onlar da O'n(un bol mükâfatın)dan hoşnut kalmışlardır.

İşte sana! Bu (şekilde cennete girip cehennemden uzak tutulmak, dünyadaki geçici kurtuluşlara nazaran) pek büyük bir kurtuluştur."

120- Göğlerin, yerin ve onlar içerisinde bulunanların mülkü(, saltanat ve hükümranlığı) sadece Allâh'a aittir.O(, yaratmak, yok etmek, vermek ve engellemek dâhil) her şeye (hakkıyla gücü yeten bir) Kadîr'dir.

(Artık Îsâ ve Meryem gibi âciz yaratıkların böyle bir Zât'a eş ve ortak olmaları nasıl düşünülebilir?)

KUR'ÂN'I MECÎD
VE
TEFSİRLİ

MEÂL-i ÂLÎSÎ

Mahmud Ustaosmanođlu